

Referendumska kampanja za neovisnost Katalonije

Ivandić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:930981>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Ivana Ivandić

Referendumska kampanja za neovisnost Katalonije
Diplomski rad

Zagreb, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Referendumska kampanja za neovisnost Katalonije

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Marijana Grbeša - Zenzerović
Studentica: Ivana Ivandić

Zagreb,
Lipanj 2019.

Izjavljujem da sam diplomski rad *Referendumska kampanja za neovisnost Katalonije*, koji sam predala na ocjenu mentorici doc. dr. sc. Marijani Grbeši - Zenzerović, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao/la ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao/la etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Ivana Ivandić

Sadržaj

1. UVOD	5
2. TEORIJSKI OKVIR	6
2.1. Povijest i politički sustav Španjolske	8
2.2. Katalonija	14
2.3. Povijest i politički sustav Katalonije	14
3. REFERENDUMSKA KAMPANJA	17
4. REFERENDUM ZA NEOVISNOST KATALONIJE	22
5. METODOLOGIJA I ISTRAŽIVAČKI NACRT	31
6. REZULTATI ANALIZE I INTERPRETACIJA	33
6.1. Teme	33
6.2. Poruke	34
6.3. Tehnike	36
7. ZAKLJUČAK	37
LITERATURA	40
SAŽETAK	42
SUMMARY	43

1. UVOD

Uspostavom demokracije 1975. godine, Španjolska se uspješno oporavlja nakon diktature Francisca Franca te postaje jedna od vodećih ekonomskih sila kao vrlo industrijski i tehnološki napredna zemlja. Uspijeva prebroditi ekonomsku krizu, koja 2007. godine zahvaća svijet, i od 2015. godine počinje bilježiti gospodarski rast. Tijekom 40 godina održava uglavnom skladan politički odnos sa 17 autonomnih zajednica, koji se potpuno narušava održavanjem referenduma za neovisnost Katalonije 1. listopada 2017. godine.

Katalonija, kao najrazvijenija, najjača i najbogatija autonomna zajednica, teži za potpunom slobodom još od 15. stoljeća, kada je nastala ujedinjena Kraljevina Španjolska čime je Katalonija izgubila neovisnost. Od donošenja novog Ustava 1978. godine Katalonija je pokušavala uspostaviti dijalog sa Španjolskom vezano za pitanje neovisnosti. No, naišla je na otpor jer Španjolska od samog početka nije prihvaćala tu ideju niti je htjela o tome pregovarati. Od 2016. godine katalonska vlada potpuno preuzima stvar u svoje ruke i najavljuje referendum o neovisnosti, koji se održao unatoč prijetnjama i zabranama španjolske vlade.

U ovom diplomskom radu istražuje se kako su političke stranke/lideri u referendumskoj kampanji za neovisnost predstavljali ključne teme, probleme i pitanja referenduma. Za analizu su odabrani govori, nastupi i intervjui glavnih lidera u kampanji, bivšeg predsjednika katalonske vlade Carlesa Puigdemonta i bivšeg španjolskog premijera Mariana Rajoya, te članci u dvije španjolske i dvije katalonske dnevne novine, odnosno njihova online izdanja, u razdoblju od 1. rujna do 31. listopada 2017. godine.

Kako bi se mogao shvatiti odnos između Katalonije i Španjolske i pozadina referenduma, u prvom, teorijskom dijelu, opisan je ekonomski, povijesni i politički kontekst države i autonomne zajednice. Zatim slijedi dio o samom referendumu za neovisnost Katalonije u kojem je objašnjeno koje su političke stranke/akteri bili za neovisnost, a koji protiv, kako su provodili kampanju te što je katalonska vlada učinila da održi referendum, a što španjolska da ga zabrani. Drugi dio rada odnosi se na istraživanje, odnosno analizu govora/nastupa političkih lidera i članaka te interpretaciju rezultata, a korištena je studija slučaja koja je provedena kroz tri kategorije (teme, poruke i tehnike).

U završnom dijelu, na temelju rezultata analize i interpretacije, izneseni su zaključci iz kojih je vidljivo kako su politički lideri u referendumskoj kampanji za neovisnost predstavljali ključne teme, probleme i pitanja referenduma.

2. TEORIJSKI OKVIR

Španjolska (Kraljevina Španjolska) je država koja većim dijelom zauzima Pirinejski poluotok na jugozapadu Europe s površinom od 504.642 kilometara kvadratnih uključujući dva arhipelaga, Kanarski otoci u Atlantskom oceanu i Balearski otoci u Sredozemnom moru, te gradove Ceuta i Melilla u sjevernoj Africi. Glavni grad Španjolske je Madrid koji se nalazi u istoimenoj zajednici. Trenutno u Španjolskoj živi 45 809 435 stanovnika, od kojih je 22 616 781 muškaraca i 23 168 658 žena, prema podacima portala Countrymeter¹. Od 17 autonomnih zajednica najviše stanovnika bilo je Andaluziji 8.409.738, a na drugom mjestu je Katalonija s 7.488.207 stanovnika, prema podacima portala Statista za 2018. godinu².

Od 1975. godine kada je ponovno uspostavljena demokracija, Španjolska postaje četvrta najveća ekonomska sila u Eurozoni i tako sve do svjetske krize koja je započela 2007. godine te uzrokovala stagnaciju gospodarstva, drastičan pad standarda i ogromnu nezaposlenost. Situacija se počinje mijenjati od 2015. godine kada Španjolska bilježi gospodarski rast i tako polako počinje izlaziti iz krize. Riječ je o industrijski razvijenoj i tehnološki naprednoj zemlji, čiji su glavni industrijski proizvodi prehrambeni proizvodi, tekstil i konfekcija, metal i proizvodi od metala, automobili i brodogradnja te je jedna od najbogatijih zemalja rudama u južnoj Europi. Jedna od glavnih grana djelatnosti je turizam koji uvelike pridonosi povećanju gospodarstva. Prema podacima portala Statista³ za 2018. godinu, doprinos bruto domaćem proizvodu (GDP) bio je 177.9 milijardi eura. Trenutno GDP iznosi 1.8 bilijuna američkih dolara, a prema broju stanovnika (per capita) 38.286 američkih dolara. Dok je nezaposlenost 17.1 posto, podaci portala Index of Economic Freedom⁴ za 2019. godinu.

Španjolska je članica mnogih međunarodnih organizacija, a neke od njih su Europska Unija (EU), Ujedinjeni narodi (UN), Organizacija Sjevernoatlantskog ugovora (NATO), Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), Skupina od dvadeset ministara financija i guvernera središnjih banaka (G-20), Organizacija za prehranu i poljoprivredu (FAO), Svjetska zdravstvena organizacija (WHO), Međunarodni fond za djecu (UNICEF) i Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO).

¹ Countrymeter, <https://countrymeters.info/es/Spain> (15.4.2019.)

² Statista, <https://es.statista.com/estadisticas/472413/poblacion-de-espana-por-comunidad-autonoma/> (15.4.2019.)

³ Statista, <https://www.statista.com/statistics/640440/travel-tourism-total-gdp-contribution-spain/> (15.4.2019.)

⁴ Index od economic freedom, <https://www.heritage.org/index/country/spain> (15.4.2019.)

Donošenjem Ustava 1978. godine ukida se centralizam i uvodi se model decentralizirane države i tako nastaje 17 autonomnih zajednica, koje čine provincije i općine, s vlastitom vladom, parlamentom, regionalnim sudovima te statutima autonomije odobrenih od strane organskog zakona, koji je osnovna institucionalna norma zajednice. One reguliraju važne aspekte kao što su organizacija i funkcioniranje parlamenta, nadležnosti koje zajednica preuzima, upravu, znakove identiteta i aspekte kao što su jezik ili građansko pravo te odnose s državom i drugim autonomnim zajednicama. Nadalje, vlada i autonomna administracija zajednice odgovaraju Pokrajinskom vijeću. Riječ je o neizravno izabranom tijelu (članovi pripadaju različitim političkim strankama, koalicijama, federacijama i izbornim jedinicama koje su dobile nekog vijećnika unutar svake sudačke stranke nakon lokalnih izbora) čija je uloga pomoć i suradnja općinama, osobito onima s manjim gospodarskim i upravljačkim kapacitetima, kao i jamčenje pružanja minimalnih obveznih usluga propisanih zakonom. Autonomne zajednice su sljedeće: Andaluzija, Aragonija, Kneževina Asturija, Baleari, Baskija ili Euskadi, Kanari, Kantabrija, Katalonija, Kastilja - La Mancha, Kastilja i Leon, Ekstremadura, Galicija, La Rioja, Zajednica Madrid, Regija Murcia, Navarra i Valencijaska zajednica. Osim političke autonomije, zajednice imaju i znatnu ekonomsku slobodu, pa mogu odrediti vlastiti godišnji proračun te vlastita sredstva kroz poreze, pristojbe i nadoplate. Generalni sustav financiranja, koji uključuje i poreze dodijeljene od države i sudjelovanje u državnim porezima, je multilateralni oblik države i zajednica jamčen putem različitih financijskih mehanizama međuteritorijalne solidarnosti i jednake minimalne razine u pružanju temeljnih javnih usluga na španjolskom teritoriju.

Službeni jezik je kastiljski⁵, poznatiji kao španjolski, te pripada romanskim jezicima. Bio je jezik drevnog kastiljskog kraljevstva te se proširio svijetom tijekom 16. i 17. stoljeća, a do kraja 19. stoljeća oko 60 milijuna ljudi pričalo je španjolski. Govori se u državama srednje i južne Amerike, osim u Brazilu, te na Filipinima, Kanarskim, Balearskim i Uskršnjim otocima i afričkim gradovima Ceuti i Melili. Pravopisna, gramatička i leksička pravila španjolskog jezika određuje Kraljevska španjolska akademija, osnovana 1713. godine, i Udruga akademija španjolskog jezika. Osim kastiljskog, govori se katalonski koji je službeni jezik autonomne zajednice Katalonije i Balearskih otoka. Izvan Katalonije govori se u Kneževini Andori, u pojasu Aragona koji graniči s Katalonijom, kao i u talijanskom gradu Algher na Sardiniji. Ovaj jezik po prvi put se pojavljuje sredinom 11. stoljeća. Zatim valencijanski koji je uz kastiljski službeni jezik autonomne zajednice Valencije, baskijski, koji se smatra

⁵ La Moncloa (Las Lenguas de Espana)
<http://www.lamoncloa.gob.es/espana/organizacionestado/Paginas/index.aspx#lenguas> (18.4.2019.)

najstarijim jezikom u Europi, kao službeni jezik Baskije te se još govori na sjeveru Navare i na baskijsko-francuskom teritoriju i galicijski koji se govori u gotovo cijeloj Galiciji te na rubovima koji graniče s Asturijom, Leonom i Zamorom.

Zastavu⁶ Španjolske čine tri horizontalne pruge; crvena, žuta i crvena. Podrijetlo sadašnje španjolske zastave potječe iz vladavine Carlosa III. od 1759. do 1788. godine. Naime, u to vrijeme postojale su tri vrste zastava; kraljevska, vojna i mornarička zastava. Kako je većina zemalja koristila zastave kojima dominira bijela, dolazilo je do problema identifikacije i zabune na moru između ratnih brodova. Kako bi to izbjegli, Carlos III. odlučio je zamijeniti mornaričku novom zastavom. Tijekom povijesti zastava se mijenjala dok nije dobila konačan izgled donošenjem novog Ustava 1978. godine. Na zastavi se nalazi grb koji se sastoji od šest manjih grbova. Četiri veća od kojih prvi predstavlja Kastilju, drugi Leon, treći Aragon i četvrti Navaru. Pri dnu se nalazi cvijet šipka sa zelenim listovima koji predstavlja Granadu te elipsa, u sredini, s tri francuska ljiljana na plavoj podlozi koji predstavljaju vladajuću dinastiju Bourbon. S lijeve i desne strane nalaze se Herkulovi stupovi koji predstavljaju Gibraltarski tjesnac, a ispod njih se nalaze valovi. Iznad desnog stupa nalazi se kraljevska kruna, a iznad lijevog imperijalna. Oko stupova se nalazi crvena vrpca sa zlatno ispisanim slovima PLVS i ULTRA. Riječ je o latinskom izrazu 'plus ultra' (još dalje), a podrazumijeva nekadašnje kolonije u Americi. To je geslo, do putovanja Kristofora Kolumba, glasilo 'non plus ultra' (ne dalje, ne više), a granica ju označavao Gibraltarski tjesnac. *Marcha Granadera* (Marš grenadira) ili *Marcha Real Espanola* (Kraljevski marš) je nacionalna španjolska himna.

2.1. Povijest i politički sustav Španjolske

Crteži u špiljama i ostali arheološki ostaci svjedoče o dugoj, bogatoj i raznolikoj španjolskoj povijesti koja seže još u doba Paleolitika. U četvrtom stoljeću prije Krista (pr. Kr.) Iberi osnivaju niz gradova - država kao što je Tartessos te se u tom razdoblju pojavljuju prva pisana svjedočanstva o poluotoku. Kasnije, oko 1200. godine pr. Kr. dolaze Kelti sa sjevera i miješaju se s ibernskim stanovništvom, a sto godina kasnije Feničani i Grci osnivaju svoje kolonije.

⁶ La Moncloa (Simbolos del Estado) <https://www.lamoncloa.gob.es/espana/simbolosdelestado/Paginas/index.aspx> (18.4.2019.)

Nakon poraza Kartazana u Drugom punskom ratu (201. pr. Kr.) Rimljani počinju okupaciju cijelog poluotoka i stvaraju provinciju Hispanija koja je trajala do 5. stoljeća. Uglavnom su se naselili na obalama i uz rijeke, o čemu svjedoče gradovi Cartagena, Tarragona, Lisabon i Merida. Kroz tih sedam stoljeća okupacije stanovnici su prihvatili rimsku kulturu, jezik, religiju i zakone.

Do rušenja rimske vlasti dolazi u 5. stoljeću kada na taj prostor prodiru germanska plemena Vandali, Alani i Svevi sa sjevera, koja će ubrzo protjerati Vizigoti i tako zauzeti prevlast nad Pirinejskim poluotokom i uspostaviti svoje kraljevstvo. U tom razdoblju bilježi se i početak kršćanstva Hispanije jer su Vizigoti oko 600. godine prihvatili katoličku vjeru.

Vizigoti će vladati sve do 711. godine kada dolaze Arapi i ruše državu zapadnih Gota i zauzimaju poluotok. Do sredine 8. stoljeća muslimani su dovršili okupaciju i proglasili su u emiratu Cordoba novu neovisnu državu Damask. Ta država je bila prva urbana i komercijalna ekonomija koja je procvjetala u Europi od propasti Rimskog Carstva.

Muslimanima će otpor pružati kršćani koji će u gradu Mesuti osnovati prva županiju, a potom i Kraljevstvo Kastilje, kojem će se 1230. godine pridružiti Leon pod vladavinom Ferdinanda II. Aragonskog. Riječ je o ponovnom osvajanju (španj. Reconquista) Pirinejskog poluotoka, odnosno pokretu Španjolaca i Portugalaca s ciljem protjerivanja Arapa (Maura). Tijekom desetog i trinaestog stoljeća osnovat će se četiri glavna kršćanska kraljevstva na Iberskom poluotoku, a to su bila Portugal, Castilla-Leon, Navarra i Aragon-Cataluna. Tako će od kraja 13. stoljeća muslimanska prisutnost biti ograničena samo na Kraljevstvo Granade gdje će se zadržati do 1492. godine kada će ih u potpunosti protjerati katolički kraljevi Ferdinand Aragonski i Isabela Kastiljska. Ženidbom aragonskog kralja Ferdinanda i kastiljske kraljice Izabele dolazi do ujedinjena Aragonije i Kastilje i tako 1469. godine nastaje ujedinjena kraljevina Španjolska. Nakon desetogodišnjeg rata protiv Arapa zauzeli su sve njihove zemlje.

Španjolska ekspedicija vođena Kristoforom Kolumbom 1492. godine, koja je krenula na put kako bi otkrila zapadni put do Indije, otkrila je američki kontinent. Nakon otkrića kreće osvajanje novog kontinenta, pa su tako dvije godine kasnije Španjolska i Portugal potpisali sporazum iz Tordesillasa kojim su dogovorile podjelu američkog kontinenta prema zamišljenoj liniji. Tako su sve zemlje zapadno pripale Španjolskoj, a one istočno Portugalu. Cilj osvajanja bilo je pripajanje teritorija i asimilaciju stanovništva, a jezik, religija, zakoni, administracija i miješanje rasa bili su pokretači hispanizacije Amerike, s kojom je kontinent uključen u zapadni svijet. U to vrijeme Španjolska postaje najveća pomorska i kolonijalna sila u Europi. Osim američkim kolonijama, upravljala je dijelom Italije i Nizozemskom.

Krajem 17. stoljeća dolazi do propadanja kraljevine zbog fiskalne krize te rata za nasljedstvo koji se okončava 1713. godine kada na vlast dolazi Filip V. i dinastija Burbon, koja je do tada vladala Navarom i Francuskom, te započinje doba prosvjetiteljstva, reformi, razvoja unutrašnjosti i vanjske ravnoteže. Također, to je bio i početak nacionalizacije španjolske politike. Početkom 19. stoljeća gubi američke kolonije jer počinju ratovi za neovisnost, pa tako kolonije postaju samostalne države. Nova kriza pogađa Španjolsku kada Napoleon Bonaparte preuzima vlast i za vladara postavlja svog brata Josipa I. Bonaparte (od 1808. do 1813.). Ujedno kreće i španjolski rat za neovisnost koji je trajao šest godina kada se na prijestolje vraćaju Burbonci. Tada se donosi i prvi pravi španjolski Ustav iz 1812. godine, nazvan još i *La Pepa* (Joža) jer je donesen na dan Sv. Josipa. Na snazi je bio šest godina kada ga ukida Ferdinand VII. i ponovo uspostavlja apsolutistički režim. Ovo stoljeće je još obilježeno kao stoljeće liberalnih revolucija i građanskih ratova oko prava na prijestolje. Nakon smrti Ferdinanda VII. 1833. godine, na vlast dolazi njegova maloljetna kćer Isabela II. u čije ime vlada njena majka Marija Kristina, a Carlos V., Ferdinandov brat, htio je preuzeti vlast. Dolazi do Prvog karlističkog rata (1834. do 1839.) u kojem se bore dvije skupine, krstinci na strani Isabele II. i karlisti na strani Carla V. Karlisti su uglavnom bili stanovnici ruralnih sredina, pa je to na neki način bila pobuna ruralnog društva protiv urbanog. U tom ratu oni gube, ali 1847. godine započinje Drugi karlistički rat koji traje do 1849. godine. Isabela II. svrgnuta je 1868. godine, a vlast preuzima Amadeo I. Godinu kasnije donosi se novi Ustav i uspostavlja se ustavna monarhija, pa se vlast dijeli na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu.

Abdikacijom Amadea I., Kongres i Senat 1873. godine proglašavaju Republiku, koja traje do početka 1875. godine kada na vlast dolazi Alfons XII, sin Isabele II., i uspostavlja monarhiju. Nasljeđuje ga njegov sin Alfons XIII. 1886. godine i vlada do 1931. kada je svrgnut s vlasti te je proglašena druga republika i donesen je novi Ustav.

Republika traje do 1936. godine kada izbija građanski rat između ljevičarskih skupina i desničarskih i nacionalističkih pobunjenika na čelu s Franciscom Frankom koji 1939. godine preuzima vlast i uspostavlja diktaturu s podlogom nacizma i fašizma, a 1948. godine obnavlja monarhiju i imenuje za prijestolonasljednika Juana Carlosa koji nakon smrti Francisca Franca 1975. godine postaje španjolski kralj. Diktaturu je karakterizirala represija protiv poražene strane, škrta ekonomija i modifikacija unutarnje ravnoteže političkih snaga ovisno o promjenama koje se događaju širom svijeta kao posljedica Drugog svjetskog rata. Nova vlada se prvo izjašnjava neutralnom, a zatim ne zaraćenom iako se Francisco Franco susreo s Hitlerom i Mussolinijem.

Novi Ustav, koji vrijedi i danas, donosi se 1978. godine te se održavaju prvi demokratski izbori. U to vrijeme unutarnja politika našla se na udaru skupine ETA, koja je nastala još 1959. godine protiv Francove diktature boreći se za osamostaljenje Baskije, odnosno naoružane baskijske paravojne organizacije koja je provela brojne atentate i napade. Smatra se najaktivnijom terorističkom organizacijom u zapadnoj Europi.

Španjolska je parlamentarna monarhija⁷, što znači da se na čelu nalazi kralj, ali je njegova vlast ograničena parlamentom. Prema prvom članku Ustava⁸: “1. Španjolska je konstituirana kao društvena i demokratska država prava, koja zagovara slobodu, pravdu, jednakost i politički pluralizam kao najvišu vrijednost njezina pravnog sustava. 2. Nacionalni suverenitet prebiva u španjolskom narodu od kojeg potječu ovlasti države. 3. Politički oblik španjolske države je parlamentarna monarhija”. Kako glasi ustavni članak 56.⁹: “Kralj je šef države, simbol jedinstva i stalnosti, koji arbitrira redovito funkcioniranje institucija, ima najveću ulogu u promicanju međunarodnih odnosa, posebno s narodima svoje povijesne zajednice te obavlja funkcije koje su izričito propisane Ustavom i zakonima”. Trenutni kralj je Filip VI., punim imenom Felipe Juan Pablo Alfonso de Todos los Santos de Borbón y Grecia, koji je naslijedio prijestolje 19. lipnja 2014. godine nakon abdikacije svojeg oca Juana Carlosa I.

Zakonodavna vlast nalazi se u rukama parlamenta (Las Cortes Generales) koji predstavlja građane i kontrolira djelovanje Vlade (El Gobierno). Sastoji se od Kongresa (El Congreso de los Diputados) koji ima 350 zastupnika i Senata s 266 senatora. Riječ je o dvodomnom parlamentarnom sustavu, a zastupnici i senatori biraju se na četiri godine uz mogućnost prijevremenog raspuštanja na inicijativu predsjednika Vlade. O svim prijedlozima i izmjenama zakona prvo mora odlučiti Kongres, ali Senat ima pravo na veto ili dopune teksta. Također, Kongres odobrava investiture, odnosno darivanje službenog položaja predsjedniku Vlade i prema tome ovaj Dom može zatražiti njegovu ostavku kroz odobrenje prijedloga za izglasavanje nepovjerenja ili kroz odbijanje davanja povjerenja, na zahtjev Vlade. Senat je u Ustavu koncipiran kao Dom teritorijalnog zastupljenja. Od 266 senatora, 208 ih se bira izravnim općim pravom glasa, a ostalih 58 imenuju zakonodavne skupštine autonomnih zajednica koje biraju jednog senatora i po jednog za svakih milijun stanovnika njihovih teritorija. Zakonodavnoj vlasti pripadaju još Revizorski sud (El Tribunal de Cuentas) i Pučki

⁷ La Moncloa (Organizacion del Estado) <http://www.lamoncloa.gob.es/espana/organizacionestado/Paginas/index.aspx> (25.4.2019.)

⁸ La Moncloa (La Constitucion) <http://www.lamoncloa.gob.es/espana/leyfundamental/Paginas/index.aspx> (25.4.2019.)

⁹ La Moncloa (La Constitucion), http://www.casareal.es/ES/corona/Paginas/la-corona-hoy_articulos-constitucionales.aspx (25.4.2019.)

pravobranitelj (El Defensor del Pueblo). Revizorski sud je najviše revizijsko tijelo za računovodstvo i gospodarsko upravljanje države kao i javni sektor. Predsjednika imenuje kralj iz reda svojih članova na prijedlog Plenarne sjednice, koju čini dvanaest vijećnika i tužitelj, s mandatom od tri godine. Pučki pravobranitelj kao visoki povjerenik Kongresa jamči obranu i zaštitu temeljnih prava, a bira ga Kongres na period od pet godina. Zatim, Državno vijeće kao savjetodavno tijelo Vlade vrši savjetodavnu funkciju s organskom i funkcionalnom autonomijom te jamči njezinu objektivnost i neovisnost u skladu s Ustavom i zakonima. Sastoji se od državnih vijećnika, koji moraju biti na visokim odgovornim položajima u administrativnim, građanskim ili vojnim i akademskim područjima kako bi bili imenovani za članove Vijeća. Tu je i Ekonomsko i socijalno vijeće kao visoko savjetodavno tijelo Vlade za društveno-ekonomska pitanjima te za razumijevanje društvenih i gospodarskih subjekata čija je svrha razviti socijalnu i demokratsku državu prava. Ovo tijelo čini predsjednik i šezdeset članova od kojih je dvadeset vijećnika imenovanih od strane sindikata, dvadeset članova imenuju poslovne organizacije i još dvadeset članova udruga i organizacija. Najveće zakonodavno tijelo je Ustavni sud¹⁰ (El Tribunal Constitucional) koji je neovisan o drugim ustavnim tijelima, a reguliran je Ustavom i organskim zakonom 2/1979¹¹. Djelovanje Ustavnog suda odnosi se na utvrđivanje ustavnosti zakona, rješavanje sukoba između države i autonomnih zajednica ili samih zajednica te zaštitu temeljnih prava građana. Sastoji se od 12 članova koji imenuje kralj na prijedlog zastupnika Kongresa većinom od tri petine na razdoblje od devet godina, a njegovi članovi ne mogu biti ponovno birani.

Vlada¹² (El Gobierno) koju čine predsjednik, potpredsjednik ili potpredsjednici i ministri, ima izvršnu vlast i mogućnost inicijative za zakonodavno djelovanje, odnosno mogućnost upravljanja putem hitnog zakonodavstva, čija je ratifikacija povjerena Kongresu, te priprema nacрте Općih državnih proračuna. Nadalje, vodi unutarnju i vanjsku politiku, civilnu i vojnu upravu i obranu države. Postoje dva načina formiranja Vlade, prvi je kada kandidat za predsjednika Kongresu podnosi svoj program Vlade, a drugi kada odabrani kralj predloži imenovanje ministara. Pedro Sanchez Perez-Castejon trenutni je predsjednik Vlade, koji je preuzeo taj položaj u lipnju 2018. godine i zamijenio svog prethodnika Marina Rajoya. Premijer Pedro Sanchez po struci je doktor ekonomije, a u politici djeluje od 1993. godine kada se pridružio Španjolskoj socijalističkoj radničkoj stranci (Partido Socialista Obrero

¹⁰ Ustavni sud, <https://www.tribunalconstitucional.es/es/Paginas/default.aspx> (25.4.2019.)

¹¹ Organski zakon 2/1979, <http://www.lamoncloa.gob.es/espana/organizacionestado/Documents/LOTIC%202-79.pdf> (25.4.2019.)

¹² La Moncloa (Vlada) <http://www.lamoncloa.gob.es/gobierno/Paginas/index.aspx> (25.4.2019.)

Espanol; PSOE), čiji je glavni tajnik. Bio je zamjenik u Kongresu za madridski okrug i vijećnik u Gradu Madridu te vođa opozicije i kandidat za predsjednika Vlade između 2014. i 2016. godine. Uz njega još djeluje potpredsjednica Maria del Carmen Calvo Poyato i 16 ministara.

Sudbenu vlast obnaša Opće sudbeno vijeće (El Consejo General del Poder Judicial), Glavni državni odvjetnik (El Fiscal General del Estado) i Vrhovni sud (El Tribunal Supremo). Prema španjolskom Ustavu iz 1978. pravosuđe proizlazi iz naroda i njime u ime kralja upravljaju suci i suci pravosudne vlasti. Opće sudbeno vijeće upravno je tijelo sudaca kojeg čine predsjednik Vrhovnog suda i dvadeset članova koje imenuje kralj na prijedlog Kongresa, s većinom od tri petine na razdoblje od pet godina, a dvanaest njih mora imati status suca. Vrhovni sud najviši je sud u Španjolskoj i osigurava jedinstvenu primjenu zakona i ravnopravnost građana prema Ustavu. Uloga Glavnog državnog odvjetnika je promicanje pravosudnog sustava i obrana interesa građana kao i interesa javnosti zaštićenih zakonom. Također, paziti na neovisnost sudova i među njima omogućiti zadovoljstvo društvenog interesa.

U registar političkih stranaka upisano je oko 3.200 stranaka, ali samo mali broj njih ima minimalne organizacijske kapacitete, a još je manje onih koje imaju značajnu nacionalnu ili regionalnu zastupljenost u parlamentu. Jedne od njih su Španjolska socijalistička radnička stranka (Partido Socialista Obrero Espanol; PSOE) i Pučka stranka (Partido Popular; PP), koje su najjače političke stranke na vlasti od uspostavljanja demokracije. PSOE je osnovana 1879. godine, a njezin sadašnji glavni tajnik je premijer Pedro Sanchez s kojim je ponovo došla na vlast u lipnju 2018. godine i na prijevremenim izborima u travnju 2019. godina osvojila 123 mjesta u parlamentu, što je ipak nedovoljno za samostalno sastavljanje vlade. Stranka je još bila na vlasti od 1982. do 1996. i 2004. do 2011. godine kada na izborima pobjeđuje Pučka stranka. Riječ je stranci koja se nalazi u političkom lijevom centru sa socijalno demokratskom i europeizacijskom ideologijom. Dok je PP stranka desnog centra s konzervativnom, liberalno konzervativnom, kršćansko demokratskom, monarhističkom, ekonomsko liberalnom i europeizacijskom ideologijom. Ova je stranka osnovana 1976. godine kao nasljednica konzervativne stranke *Alianza Popular*, a 1989. mijenja ime u sadašnje. Trenutni predsjednik je Pablo Casado, a od 2004. pa do 2018. godine predsjednik je bio bivši premijer Mariano Rajoy. Na prijevremenim izborima osvojila je 65 mjesta u parlamentu. No, španjolska se politička scena promijenila na već spomenutim prijevremenim izborima kada ni jedna od ovih stranaka nije osvojila dovoljno mjesta za samostalno sastavljanje vlade jer su u parlament ušle stranke koje do sada nisu imale tu mogućnost i tako

promijenile dotadašnji politički tijek. Kao što su lijeva koalicija *Unidas Podemos* osnovana 2016. godine i stranka radikalne desnice *Vox* koja je osnovana 2013. godine i po prvi puta osvojila mjesta u parlamentu.

2.2. Katalonija

Kao što je već ranije spomenuto, Katalonija je s 7.600.267, prema podacima katalonskog statističkog instituta¹³, stanovnika druga najnaseljenija autonomna zajednica. Od ukupnog broja stanovnika, 3.879.194 je žena te 3.721.073 muškaraca. Nalazi se na sjeveroistoku zemlje, a glavni grad je Barcelona s više od 1,6 milijuna ljudi. Teritorijalno se dijeli na četiri provincije: Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona.

Katalonija je ekonomski najvažnija i najjača regija Španjolske, s oko 20 posto od ukupnog BDP-a. Također, relativno je bogata regija jer je BDP od 245 milijardi eura (2018. godina)¹⁴ kontinuirano viši od prosjeka. Stoga je Katalonija svojevrsan španjolski izvozni pogon. Jedna od važnijih ekonomskih grana je turizam koji stvara ogroman doprinos BDP-u jer Katalonija prima više od 28 posto svih međunarodnih posjetitelja koji dolaze u Španjolsku. Stopa nezaposlenosti iznosi 11.64 posto¹⁵, a više je nezaposlenih žena (12.21 posto) nego muškaraca (11.12 posto).

Službeni jezici su katalonski, španjolski (kastiljski) i aranski koji je standardizirana verzija gaskonjskog, varijanta okcitanjskog jezika. Ima službeni status u okrugu Val d'Aran (Aranska dolina). Riječ je o regiji s oko 7.000 stanovnika u sjeverozapadnom dijelu provincije Lleida na sjeveru Španjolske.

Zastava Katalonije koja se sastoji od četiri crvene pruge na žutoj ili zlatnoj podlozi, u različitim varijantama, koristi se kao službena zastava autonomnih zajednica Aragonije, Katalonije, Valencije i Baleara.

2.3. Povijest i politički sustav Katalonije

Kao što je navedeno u dijelu koji se odnosi na povijest Španjolske, Pirinejski poluotok su prvo naseljavali iberska plemena, onda u 3. stoljeću pr. Kr. dolaze Kartažani, a kasnije poluotok osvajaju Rimljani sve do 5. stoljeća kada dolaze Vizigoti koje u 8. stoljeću

¹³ Katalonski statistički institut, <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=anuals&n=10328&col=1&lang=en> (27.4.2019.)

¹⁴ Catalonia Trade and Investment, http://catalonia.com/newsletter_news/news/2018/gdp2018.jsp (27.4.2017.)

¹⁵ Statistical Institute of Catalonia, <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=conj&n=10218&lang=en> (27.4.2017.)

protjeruju Arapi. Krajem 9. stoljeća barcelonski grofovi stječu neovisnost, a u 12. stoljeću Katalonija se sjedinjuje s Aragonijom.

Katalonska vlada¹⁶ nastaje u srednjem vijeku pod nazivom Izaslanstvo generala Katalonije (La Deputació del General de Catalunya). Riječ je o upravljačkoj strukturi koja je bila ovisna o katalonskim sudovima, odnosno parlamentarna skupštini koja predstavlja generala zemlje. Smatra se najliberalnijim i najdemokratskijim sustavom u Europi u to vrijeme.

Institucija Izaslanstva generala Katalonije nastala je iz odbora katalonskih sudova koje je u 13. stoljeću osnovao kralj Jakov Aragonski i koji su postojali više od 400 godina. Vlast je u srednjem i novom vijeku bila organizirana kroz tri skupine moći, a to su bila crkvena, plemićka i kraljevska. Kralj je odlučivao o zakonima, darovima i granicama kraljevske moći. Vlada (Generalitat) kao stalno političko tijelo uglavnom je upravljalo prikupljanjem ekonomskih doprinosa koji su bili namijenjeni isporuci donacije dogovorene s kraljem.

Nakon izdavanja javnog duga ovo tijelo dobiva vlastite oružane snage na kopnu i moru te postaje jamac očuvanja i obrane zakona i interesa Katalonaca, pa više ne ovisi izravno o Kruni. Tijekom rata između Aragona i Kastilje, od 1356. do 1375. godine, odlučeno je pojednostaviti Vladu, pa su 1359. godine suci odredili desetak zastupnika koji su nadzirali fiskalnu i materijalnu politiku Krune, prvi predsjednik katalonske vlade bio je biskup Girone Berenguer de Cruilles.

Ovaj sustav održao se do 1714. godine kada završava rat za španjolsko nasljeđe i na prijestolje dolazi Filip V. i dinastija Burbon. Katalonija je poražena u tom ratu i kastiljski zakoni su nametnuti na starim teritorijima katalonsko-aragonske krune s oblicima vladavine tipičnim za apsolutnu monarhiju.

Katalonija sa Španjolskom 1931. godine dogovara novi oblik samouprave, pa uzima ime *Generalitat de Catalunya* s povijesnim i političkim smislom bivše institucije, a ponovo uspostavlja demokraciju 1977. godine. Ima vlastitu vladu, parlamenti i regionalne sudove. Katalonski stranački sustav strukturiran je tako da uključuje klasičnu ideološku dimenziju (lijevo-desno) kao i dimenziju centra-periferije, općenito poznat kao katalonsko-španjolska nacionalistička rasprava.

Postoji pet glavnih političkih stranaka¹⁷ koje dominiraju katalonskom političkom scenom od prvih izbora 1980. godine. Najstarija stranka je ljevičarska i procesionistička stranka Katalonska republikanska ljevica (Esquerra Republicana de Catalunya; ERC) koja je

¹⁶ Generalitat de Catalunya, https://wayback.archive-it.org/all/20170705190151/http://www.president.cat/president_gov/president/ca/presidencia/origens-generalitat.html (27.4.2019.)

¹⁷ Catalonias legitimate right to decide, 1.1. Catalan Party system and Territorial Preferences within Catalan Political Parties

osnovana 1931. godine od kada je predsjedala Katalonijom pa do Francove diktature. U razdoblju diktature zadržala je katalonsku vladu u egzilu i nije legalizirana sve do prvih općih izbora. Od ponovnog uspostavljanja demokracije bila je dio Vlade od 1984. do 1987. godine, 2003. godine u koaliciji sa strankama Katalonska socijalistička stranka (Partit dels Socialistes de Catalunya; PSC) i *Iniciativa per Catalunya Verds-Esquerra Unida I Alternativa* (ICV-EUi) te 2015. godine u koaliciji s Zajedno za da (Junts pel Sí; JxS). Stranka koja je najviše puta bila na vlasti je Konvergencija i unija (Convergència i Unió; CiU), kontinuirano od 1980. do 1993. godine. Zatim od 2010. pa do 2015. godine. bila je savez stranke desnog centra Katalonska demokratska konvergencija (Convergència Democràtica de Catalunya; CDC) i kršćansko-demokratske stranke (Unió Democràtica de Catalunya; UDC), a osnovana je 1978. godine. Centralno lijeva i profederalistička socijalističko-demokratska stranka Katalonska socijalistička stranka (Partit dels Socialistes de Catalunya; PSC) je druga značajna stranka koja je bila u savezu sa Španjolskom socijalističkom radnom strankom (Partido Socialista Obrero Español; PSOE), isto je osnovana 1978. godine. Zatim desničarska stranka *Partit Popular Català* (PP) kao regionalni ogranak španjolske Pučke stranke (Partido Popular; PP) koja se zalaže za status quo ili čak za ponovno stavljanje nekih ovlasti na snagu dodijeljena regijama. Ova stranka je nasljednica bivše stranke *Alianza Popular*, koju je osnovalo nekoliko vođa Francove diktature, a osnovana je 1989. godine. Nikada nije bila na vlasti, ali je pružila potporu vladi CiU tijekom mandata od 1999. do 2003. godine. Peta je lijeva, zelena i pro-federalna koalicija stranaka *Iniciativa per Catalunya Verds-Esquerra Unida I Alternativa* (ICV-EUiA). Inicijativa zelenih (Iniciativa per Catalunya Verds:ICV) je savez komunističkih i socijalističkih stranaka koje su se okupile 1987. godine, a Ujedinjeni i alternativni lijevi (Esquerra Unida I Alternativa; EUiA) je koalicija lijevih i komunističkih stranaka koje su se razdvojile od španjolske Ujedinjeni lijevi (Izquierda Unida; IU) 1997. godine.

Unazad dvadesetak godina osnivaju se tri nove stranke, a to su Građani (Ciudadanos; C's), Popularna kandidatura za jedinstvo (Candidatures d'Unitat Popular; CUP) i Možemo (Podemos; P). *Ciudadanos* kao antinacionalistička stranka koja smatra kako je rasprava o neovisnosti protiv Ustava, osnovana je 2005. godine, a prvi put sudjeluje na izborima 2006. godine kada je osvojila tri zastupnička mjesta i zadržala ih u 2010. godini. Lijeva stranka *Candidatures d'Unitat Popular* koja se zalaže za neovisnost Katalonije sudjelovala je na izborima 2012. godine. Ova stranka se sastoji od niza autonomnih lokalnih skupština te je tradicionalno usmjerena na općinsku politiku. *Podemos* je još jedna ljevičarska stranka koja

je osnovana 2014. godine, a zalaže za probleme nejednakosti, nezaposlenosti i ekonomske slabosti.

3. REFERENDUMSKA KAMPANJA

Referendum je, kako navodi Toplak (2013: 44), „izvorni oblik demokratskog odlučivanja i glavno sredstvo neposredne demokracije koja je mnogo starija od predstavničkog modela“. Nadalje, prema Toplak (2013: 45) “suvremeni referendumski modeli obuhvaćaju obvezatne i savjetodavne referendume i razlikuju se prema tome tko može inicirati zakonodavni prijedlog, što je predmet referendumske odluke/savjeta i tko može inicirati sam referendum”. Tko sve može raspisati referendum ovisi od države do države, pa kada parlament usvaja zakon, na pučku inicijativu te u slučajevima kada se prihvaća bilo koja građanska zakonodavna inicijativa referendum je obvezatan, dok savjetodavni referendum može raspisati parlament, predsjednik države, određeni broj zastupnika, lokalne vlasti i građani. Također, neke države imaju određen prag, odnosno broj potpisa koji je potreban za raspisivanje referenduma, kao i vremensko razdoblje i mjesto gdje se potpisi mogu skupljati.

No, referendum nije tako poželjan, pa ga većina suvremenih država ne provodi iako su ga zakonski odredile. “Prepuštanje odlučivanja građanima lako, naime, može probuditi sumnje u sposobnost i vjerodostojnost izabраниh predstavnika vlasti. Referendumi mogu brzo postati i javan izraz (ne)povjerenja u predlagatelja” (Ibid.).

U izvještaju Nezavisna komisija o referendumima (2018: 24) navodi da se referendumima koriste za rješavanje raznih demokratskih pitanja diljem svijeta te definira šest vrsta odluka za koje se odlučuje na referendumima. To su pitanja o granicama demokratskih zajednica kao što je neovisnost, ujedinjene i razgraničenje. Zatim ustavna pitanja poput strukture države i političkog sustava te promjene političkih i građanskih prava. Nadalje, odlučivanje o međunarodnim pitanjima kao što je sudjelovanje u međunarodnim organizacijama i sporazumima. Moralna pitanja koja uključuju ljudsku reprodukciju, prava djece, ljudske odnose, smrt i slično. Za pitanja neustavne politike koja su tipično u središtu stranačke politike i na kraju za jednokratna pitanja poput raspisivanja prijevremenih izbora ili smjena predsjednika.

Jedan od referenduma za neovisnost u neposrednoj prošlosti je referendum za neovisnost Škotske. Referendum za neovisnost Škotske održao se 18. rujna 2014. godine, a od 84.59

posto građana koji su izašli na glasanje 55.3 posto glasalo je za ostanak u Ujedinjenom Kraljevstvu, a 44.7 posto za neovisnost (Antunes, 2015: 55).

Škotska je dio Ujedinjenog Kraljevstva već 312 godina te je do 2014. godine održala dva referenduma za samoupravu, prvi 1979., a drugi 1997. godine. Na prvom referendumu 51.6 posto građana glasalo je za, a 32.9 posto protiv. Drugi referendum odnosio se na inicijativu za ponovnu uspostavu škotskog parlamenta i na davanje ovlasti parlamentu za samostalno određivanje porezne politike. Tada je 74.3 posto glasalo za prvo, a 63.5 posto za drugo pitanje. Godinu kasnije potpisan je Akt o Škotskoj čime je uspostavljen parlament, (Antunes, 2015: 46).

Škotska nacionalna stranka (SNP) 2011. godine ponovo dolazi na vlast na čelu s Alexom Salmondom koji pokreće novi referendum, ovaj put za potpunu neovisnost od Ujedinjenog Kraljevstva. "Međutim, za Alexa Salmonda, ovaj treći referendum bio je usmjeren prema britanskim ustavnim propustima koji su spriječili Škotsku da bolje djeluje u ekonomskom smislu i da je potpuno odgovorna za vlastitu politiku" (Antunes, 2015: 47). Britanska vlada pristaje na održavanje referenduma te se 2013. godine donosi Edinburški sporazum kojim su definirani uvjeti za održavanje referenduma.

Referendumska kampanja provodila se 16 tjedana. Škotska nacionalna stranka provodila je kampanju za neovisnost, odnosno Yes Scotland, a kampanju protiv, odnosno za ostanak u Uniji, Better Together činile su Škotska Zelena stranka i Škotski socijalisti koje su podupirali Škotski laburisti, Škotska konzervativna stranka i Škotski liberalni demokrati (Ibid).

Problemi, pitanja i teme kampanje Yes Scotland bili su orijentirani na ideju stvaranja samostalne vlade koja odlučuje o svim pitanjima vezanim za Škotsku, dok je kampanja Better Together, predvođena britanskim laburistom Alistairom Darlingom, iznosila moguće probleme s kojim bi se samostalna Škotska mogla susresti. "U kratko, dok je kampanja 'Da' gurala sliku Škotske kao ekonomske, male i neovisne države bliže susjednim skandinavskim državama, kampanja 'Ne' stavila je naglasak na neizvjesnosti koje bi kampanja 'Da' mogla prouzrokovati. Kao što je Alistar Darling naglasio tijekom pokretanja kampanje: 'Ne možete našoj djeci dati kartu u jednom smjeru prema duboku nesigurnoj destinaciji'", (Antunes, 2015: 53).

Neki od tih problema, koje je kampanja Better Together isticala, bili su članstvo Škotske u Europskoj uniji, valuta, ekonomska neovisnost i nafta u Sjevernom moru te izazovi za mirovine. Kampanja Yes Together nije smatrala da po pitanju članstva u EU postoje nejasnoće, naime, smatrali su kako će Škotska zadržati članstvo s obzirom da zadovoljava sve kriterije za članstvo. S druge strane, kampanja Better Together nije bila tako sigurna u to, već

je smatrala da će se situacija zakomplicirati. “Dok je Odbor škotskih poslova Donjeg doma prihvatio da se Škotska može pridružiti, ali inzistirajući na procesu pridruživanja iz članka 49. i da će uvjeti biti iznimno teški, manje nepopustivlji ljudi na strani ‘Ne’ prihvatili su da se Škotska može pridružiti EU, ali da će morati usvojiti euro, ući u Schengenski sporazum te će izgubiti postojeća izuzimanja UK” (Ibid). Prema navedenom, kampanja ‘protiv’ tvrdila je da će morati promijeniti valutu, a kampanja ‘za’ da će moći zadržati postojeću, odnosnu funtu. Nadalje, u preuzimanju kontrole nad naftnim prihodima iz Sjevernog mora, Yes Together je vidjela odličnu priliku za jačanje ekonomije i neovisnosti, što je Better Together ocijenila lošim potezom koji će dovesti do propadanja tih prihoda. Vezano za mirovine, kampanja ‘za’ obećavala je kako neovisnost neće izazvati nikakve prijetnje već se uvesti promjene u korist umirovljenika, a jedna od njih bila je odgađanje produženja radnog vijeka do 67 godine, što Ujedinjeno Kraljevstvo želi uvesti do 2028. godine (Antunes, 2015: 54). Dok je mišljenje kampanje Better Together bilo sljedeće: “U suprotnosti, kampanja ‘protiv’ naglasila je nesposobnost škotske vlade da si priušti te skupe mjere, zbog društva za koje je predviđeno da će stariti brže od ostatka Velike Britanije”, (Ibid).

Postoji nekoliko značajnih čimbenika po kojima se referendumске kampanje razlikuju od općenitih izbornih kampanja. Prvo je informacija koju političke stranke pružaju, pa je ona često u referendumskim kampanjama nejasna, dok je na općenitim izbornim kampanjama relativno jasna. Zatim stranke sa suprotnim stajalištima mogu se udružiti oko referendumskog pitanja:

Na primjer, stranke mogu biti međusobno podijeljene oko referendumskog pitanja kako je bilo u slučaju Velike Britanije u pitanjima članstva u Europi zajednici i pridruživanju euru. Ili vodeći se drugim primjerom, kada političke stranke suprotnih ideoloških stavova tvore neuobičajene koalicije u referendumu. Drugim riječima, stranke koje su inače na suprotnim stranama na općenitim izborima mogu biti na istoj strani, kako je bilo 1994. godine na Nordijskom referendumu za članstvo u EU, (Vreese i Semetko, 2004: 3).

Također, referendum može biti odskočna daska za nove političke stranke i pokrete koji su nastali baš zbog tog pitanja. Zatim, dugoročni faktori poput ideologije i potpore stranci su važniji na nacionalnim izborima, dok su kratkoročni učinci strategija i taktika kampanja značajniji za referendumске kampanje jer mogu utjecati na određivanje rezultata:

Percepcija glasača referendumskog pitanja, njihova slika koju imaju o grupama i pojedincima i njihova reakcija na diskurs kampanje mogu biti jednako važni za glasačku odluku kao i njihova mišljenja i vjerovanja o samom pitanju. Suprotno općenitim izborima, na glasačkim listićima se ne pojavljuju kandidati ili političke stranke, pa birači moraju odlučiti između alternativa koje im mogu biti nepoznate. Stoga se može očekivati veći stupanj nestabilnosti i neizvjesnosti u izbornim preferencijama u referendumskoj kampanji u usporedbi s općom izbornom kampanjom (Vreese i Semetko, 2004: 4).

Nadalje, u referendumskim kampanjama često je teško odrediti koji su točno motivi birača, dok na općim izborima na njihovu odluku mogu utjecati primjerice ideologija, religija, politička osobnost, navika i/ili specifično pitanje. “U referendumskoj kampanji birači možda neće znati ni stajalište svojih stranaka ili kandidata. Jednom kada postanu svjesni političke preporuke, postavlja se pitanje je li to u skladu sa stavovima birače ili ne” (Vreese i Semetko, 2004: 9).

Prema LeDuc, (Vreese i Semetko, 2004: 8-9), postoje tri tipa referenduma, a to su kampanje za formiranje mišljenja, kampanje za promjenu mišljenja te teške i izazovne kampanje (*uphill struggle campaigns*). U kampanjama za formiranje mišljenja ne očekuje se da birači imaju potpuno formirano mišljenje već se ono formira kako napreduje kampanja. Kampanje za promjenu mišljenja podrazumijevaju da dobro poznato pitanje uzima nove smjernice tijekom kampanje, a u teškim i izazovnim kampanjama mišljenje je snažnije i manje podložno brzim promjenama i iznenadnim obratima.

Referendumska kampanja je na neki način izazov za političke stranke. Naime, tijekom planiranja kampanje, kako navode Vreese i Semetko (2004: 11), političke stranke se suočavaju sa strateškim izborima o tome tko će biti istaknut u kampanji te ne mogu utjecati na stvaranje potencijalnih strateških saveza unutar kampanje za Da ili Ne, čije odluke neće u potpunosti biti pod kontrolom političkih stranaka ili kandidata. Također, referendumske kampanje su uglavnom neplanirane, pa mogu duže trajati u odnosu na opće izbore gdje se kampanje održavaju uglavnom redovito u relativno predvidljivim ciklusima.

Učinci referendumske kampanje na birače dijele se na izravno i osobno iskustvo kampanje te posredno i posredovano iskustvo kampanje. Izravna i osobna iskustva kampanje odnose se na prisustvovanje skupovima te mjeru u kojoj se razgovora s obitelji, prijateljima ili kolegama o politici i pitanju referenduma. Kroz prijašnje studije o referendumskim kampanjama uočeno je kako ovaj učinak može pozitivno djelovati na odaziv, ali ne daje

nikakav poseban smjer glasovanju (Vreese i Semetko, 2004: 14). Dok je posredno i posredovano iskustvo kampanje učestalije pošto je samo manjina biračkog tijela izravno uključen u kampanju. “Velika većina biračkog tijela čuje o politici i izbornim kampanjama samo putem medija, a sadržaj čini pozadinu na kojoj se ocjenjuju politički vođe, institucije i pitanja”(Ibid.).

Političke kampanje prošle su kroz tri faze (Vreese i Semetko, 2004: 45-46), od kojih je prva trajala od kraja 19. stoljeća do 1950-ih godina. Za ovu fazu je karakteristična jaka stranačka organizacija s nekoliko gotovo samostalno vođenih lokalno organiziranih kampanja. Volonteri sudjeluju u kampanji tako što distribuiraju pamflete te organiziraju lokalne sastanke stranaka. U razdoblju od pedesetih pa do kasnih osamdesetih/ranih devedesetih godina 20. stoljeća traje druga faza u kojoj su pripreme za kampanju puno duže i opsežnije, a planiranje kampanje je centralno organizirano i kontrolirano. Stranački sustav nadilazi profesionalnu tranziciju, uvodi se izborna istraživanja te konferencije za tisak, organizirani medijski događaji i politički stil postaju važni. Treća faza političkih kampanja, koja još uvijek traje, obilježena je povećanjem upotrebe novih informacija, komunikacijskih tehnologija i kampanjskih tehnika. “Stručnjaci za kampanju postaju sve važniji, a biračko tijelo se smatra već postojećim segmentima. Konzultanti u područjima koja sežu od modnog do pisanog govora uključeni su u razvoj i provedbu kampanje. Mnoge promjene u nastajanju treće faze političke kampanje odvijale su se iza ekrana, u organizaciji kampanje”, (Vreese i Semetko, 2004: 46). Taj razvoj u političkoj kampanji odvijao se paralelno s mnogim promjenama u političkim strankama, medijima i novinarstvu. Od mobilizacije na desetke tisuća volontera za distribuciju pamfleta do političkih stranaka koje su postale pojednostavljene organizacije s podjelom odgovornosti i zadataka. Ova profesionalizacija političkih stranaka poklapa se s dramatičnim promjenama u medijima gdje je institucionalno udruživanje novina s političkim strankama i monopol javnog emitiranja postalo povijest. “Stručne novine pokrivaju vijesti bez izravne povezanosti s političkom strankom, zamjenjujući nekadašnje snažne prilagodbe strankama” (Vreese i Semetko, 2004: 49). Nadalje, novinari više ne smatraju svoj posao praćenja kampanja tako da samo prenose informacije i dnevne slike iz aktivnosti političkih stranaka. Također, u današnje vrijeme informacije i vijesti ne pružaju se samo putem tradicionalnih medija već i novih poput interneta. “Takva kretanja na medijskom tržištu podrazumijevaju lakši pristup političarima za slobodan publicitet, ali i smanjenje dosega biračkog tijela kroz tradicionalne medije” (Ibid.).

Važnu ulogu u provedbi političke kampanje ima oglašavanje koje služi kao alat za prenošenje informacija, poruka i agende. S obzirom da političke stranke imaju potpunu

kontrolu nad sadržajem poruke, ovo im je jedan od omiljenih načina komunikacije. Politička agenda podrazumijeva ono što akteri u političkoj areni rade i žele (Vreese i Semetko, 2004: 108). Agenda se razlikuje u referendumskoj kampanji od one u kampanji za opće izbore. U općim izbornim kampanjama političke stranke i kandidati lijevo od centra ističu pitanja zdravlja, dobrobiti i kulture, a stranke desno od centra ekonomiju i poreze. Pitanje referendumske kampanje već je unaprijed definirano. „Tako reći, stranke i kandidati mogu ovo ključno pitanje definirati na drugačiji način i tako pokušati steći kontrolu i dobiti medijsku pokrivenost u odnosu na podskupine u okviru šire teme referenduma“, (Vreese i Semetko, 2004: 56).

Framing ili uokvirivanje referenduskog pitanje još je jedan način kako političari ističu teme koje su im važne. Framing podrazumijeva, (Vreese i Semetko, 2004:92), naglašavanje određenih elemenata teme u odnosu na druge elemente, odnosno okvir pruža način za razumijevanje događaja ili problema aktiviranjem ili poticanjem određenih konstrukata i vrijednosti. „Okviri su dijelovi političkih argumenata, novinarske norme i diskurs društvenih pokreta. Oni su alternativni načini definiranja pitanja, endogeni(unutarnji) za politički i društveni svijet“, (Vreese i Semetko, 2004: 93).

Važnu ulogu u kampanjama imaju u mediji jer utječu na oblikovanje javnog mišljenja tako što novinari biraju koje će teme pratiti, a koje ne, koriste određene izvore ili stajališta. Time utječu na uokviravanje (framing) vijesti i priče, pa kritički komentari i sarkastični primjedbe mogu utjecati na valenciju (sposobnost, snagu) vijesti. Ipak, novinari nemaju potpunu slobodu u izboru jer on ovisi o brojnim čimbenicima koji se dijele na unutarnje i vanjske. Politički sustav države pripada vanjskim čimbenicima, a urednička politika organizacije vijesti, primjena kriterija za odabir vijesti i trud koji novinar ulaže u pokrivanje nekog pitanja i/ili događaja u smislu izvora pripada unutarnjim čimbenicima (Vreese i Semetko, 2004: 64).

4. REFERENDUM ZA NEOVISNOST KATALONIJE

Katalonija je zatražila samoopredjeljenje kada je ponovo uspostavila demokraciju 1977. godine, a španjolska Vlada tome se protivila pružajući otpor. Od uspostave demokracije pa do danas Katalonija je prošla kroz tri faze pregovaračkih strategija sa Španjolskom (Antunes i dr., 2016: 17). U prvoj fazi koja je trajala od 1980 do 2003. godine obje strane su pristale pregovarati na obostranu korist. “U ovoj vrsti pregovora ključno je ‘međusobno povjerenje’, kao i ‘spremnost’ na očuvanje odnosa” (Ibid.). Unatoč slabom reagiranju španjolske vlade na

zahtjeve katalonske vlade za većom autonomijom, održao se odnos temeljen na povjerenju i odanosti.

Odnos se znatno počinje mijenjati od 2003. godine kada španjolska vlada umjesto razumijevanja počinje pokazivati neprijateljstvo i tako započinje druga faza koja traje do 2012. godine. Tijekom te faze vlade nisu mogle pronaći kompromis jer Španjolska nije htjela učiniti ni jedan ustupak, već je pokušala nametnuti svoju volju, što je dovelo do nezadovoljstva Katalonije i narušavanja odnosa. Vlada Katalonije predložila je reformu Statuta o autonomiji Katalonije iz 1979. godine u kojoj se predlaže priznavanje Katalonije kao nacije, čime bi se spriječilo uplitanje španjolske vlade u prenesene ovlasti i tako dajući Kataloniji potpunu kontrolu nad transparentnim i racionalnim financijskim aranžmanom. Španjolska je odobrila novi Statut, ali ne u potpunosti onako kako je prvotno predložila Katalonija, ali unatoč tome većina katalonskih političkih stranaka prihvaća sporazum koji je prihvaćen na referendumu u lipnju 2006. godine s 74 posto glasova za. “Iako je razina samouprave koju je novi zakon dodijelio Kataloniji bila niža od razine koju je izglasao katalonski parlament u originalnom prijedlogu, mnogi su i dalje smatrali da je to značajan napredak za borbu” (Antunes i dr., 2016: 19). Ubrzo se situacija opet počinje komplicirati jer španjolska Pučka stranka (PP), čiji je predsjednik bio Mariano Rajoy od 2004. do 2018. godine, samo mjesec dana kasnije šalje odobreni Statut o autonomiji Katalonije Ustavnom sudu tvrdeći kako neki dijelovi nisu u skladu s Ustavom, što je izazvalo masovne prosvjede civilnih organizacija. No, odluku Ustavnog suda Katalonija je dobila tek u lipnju 2010. godine. Izbrisan je dio koji se odnosi na to da je Katalonija nacija te je promijenjen dio koji se odnosi uglavnom na jezik, pravosuđe i fiskalnu politiku tako što se umanjuje značenje autonomije kao i glavni alat za samoupravu. Nakon toga su opet izbili prosvjedi civilnih organizacija u Barceloni. Te godine održali su se i zbori na kojima opet pobjeđuje Konvergencija i Unija (CiU), a predsjednik Vlade postaje Artur Mas koji predlaže novi fiskalni sporazum koji je uključivao kapacitete katalonskih institucija za ubiranje svih poreza u Kataloniji, kao i za smanjenje neizravnih prijenosa novca od katalonskih poreznih obveznika u druge španjolske regije. “U tom kontekstu, katalonski parlament odobrio je zahtjev za novim fiskalnim sporazumom koji bi podrazumijevao punu fiskalnu autonomiju katalonskih institucija i smanjenje solidarnih prijenosa iz Katalonije u druge regije” (Antunes i dr., 2016: 21). Prijedlog je prihvaćen 2012. godine u Kataloniji te je bio dogovoren sastanak s premijerom Marijanom Rajoyem, od 2011. do 2018. godine. U međuvremenu, deset dana prije sastanka, civilne organizacije održale su prosvjede pod sloganom ‘Katalonija, nova država u Europi’(Catalunya, nou estat d’Europa). Premijer odbija dati bilo kakve prijedloge

na ovo pitanje, pa katalonska vlada posljedično proglašava da je 'spremna preuzeti i razviti želje koje građani Katalonije izražavaju na masivan i miran način' (Ibid.).

Treća faza počinje od 2012. godine i traje do referenduma 2017. godine. Vlade se nalaze u sukobu te ne mogu uspostaviti dijalog. „(...) pregovarači se oslanjaju na taktiku blefiranja s prijetnjom s ciljem zastrašivanja druge strane kako bi popustila pred njihovim zahtjevima” (Antunes i dr., 2016: 22). Prijetnje i utjerivanje straha bila je taktika kojim se španjolska počela koristiti. Te godine održavaju se parlamentarni izbori te dolazi do značajnog preokreta u katalonskoj vladi. Oko 80 posto zastupnika podupire pravo na referendum za samoopredjeljenje, smatrajući to najboljim načinom kako bi saznali što većina Katalonaca misli o neovisnosti. Nadalje, dolazi do saveza političkih stranaka CiU i ERC koje su do tada bila na suprotnim stranama. Godinu kasnije parlament izdaje Deklaraciju o suverenosti i pravo na odlučivanje Katalonaca¹⁸ u kojoj se tvrdi sljedeće: „(...) Katalonci imaju, prema demokratskoj legitimnosti, političku i legalnu suverenu osobnost (...) Proces ostvarivanja prava na odlučivanje strogo je demokratski i posebno će osigurati pluralizam i poštivanje svih opcija kroz debatu i razgovor s Katalonskom zajednicom, tako da izjava koja iz nje proizlazi bude izraz većinske volje naroda, koja će biti temeljni jamac prava na odlučivanje (...)”. Deklaracija je prethodila održavanju referenduma 9. studenog 2014. godine. Katalonija je u okviru službene peticije tražila prijenos potrebnih ovlasti za održavanje referenduma, što je Španjolska odbila, odnosno Pučke stranke (PP) i Španjolske socijalističke radničke stranke (PSOE), s 86 posto glasova u parlamentu. Unatoč zabrani, referendum se održao na navedeni datum, a na glasanje je izašlo više od 2,3 milijuna Katalonaca od kojih je 80,8 posto podržalo odvajanje od Španjolske. No, ovaj referendum nije imao političkog učinka već je poslužio kao simbolička pobjeda za pokret za neovisnost i demonstraciju njegove snage. Sljedeće godine, premijer Artur Mas sazvaio je ranije izbore koji su se održali u rujnu te godine kada nastaje lista za neovisnost pod nazivom 'Zajedno za da' (Junts pel Sí;JxS). U koaliciji su se nalazile stranke Katalonska demokratska konvergencija(CDC), ERC, Katalonski demokrati (DC), Pokret lijevih (Moviment d' Esquerres; MES) te nezavisne civilne organizacije. Ova koalicija osvojila je većinu na izborima, 72 mjesta, dok su stranke protiv referenduma, C', PSC i PP, osvojile 52 mjesta. JxS odlučuje da će se referendum za neovisnost održati 1. listopada 2017. godine. Carles Puigdemont postaje predsjednik katalonske Vlade u siječnju 2016. godine te se zajedno s koalicijom JxS aktivno zalaže za neovisnost Katalonije i održavanje referenduma. Također, osniva stranku Zajedno za Kataloniju (Junts per

¹⁸ Deklaracija o suverenosti i pravo na odlučivanje Katalonaca

Catalunya; JxCat), koja je do srpnja 2018. godine bila u savezu Katalonske europske demokratske stranke (PDeCAT) te postaje samostalna politička stranka.

Kao što je već ranije u tekstu spomenuto u Kataloniji su se odvijali masovni prosvjedi civilnih društva¹⁹ od koji su *Omnium Cultural* (OC) i *Assemblea Nacional Catalana* (ANC) bile glavne u borbi za neovisnost. OC je nastala za vrijeme diktature Francisca Franca, 1961. godine, kako bi promovirala Katalonski jezik i kulturu i tako se oduprijela diktaturi. Od 2010. godine, kada je Ustavni sud donio konačnu odluku vezano za novi Statut o autonomiji Katalonije, aktivno se zalaže za pravo Katalonaca na odlučivanje i neovisnost Katalonije. Tada organizira prosvjed protiv odluke Ustavnog suda na kojem se okupilo milijun ljudi pod sloganom 'Mi smo nacija. Mi odlučujemo'. Civilno društvo ANC je osnovano 2012. godine kao društvo za borbu za neovisnost Katalonije, značajno je i po tome što je prva predsjednica bila političarka, po struci psihologinja, Carme Forcadell i Lluís koja je branila katalonski jezik te se zalagala za njegovu promociju. Ona je ujedno bila i predsjednica katalonskog parlamenta od 2015. do 2018. godine. Na čelu društva bila je do 2015. godine, kada ju zamjenjuje politički aktivist Jordi Sanchez i Pinyol i postaje predsjednik ANC-a do 2017. godine kada je u kolovozu uhićen zbog sudjelovanja u izglasavanju neovisnosti Katalonije. Nadalje, u ožujku 2018. godine stranka za neovisnost Zajedno za Kataloniju (Junts per Catalunya), koju je vodio bivši predsjednik vlade Carles Puigdemont, a koji se tada nalazio u Belgiji, predložila ga je kao kandidata za predsjednika, ali Vrhovni sud ga je u srpnju iste godine suspendirao sa mjesta namjesnika u katalonskom parlamentu. Forcadell je također osuđena zbog pobune i optužena za izglasavanje neovisne države Katalonije te je pritvorena u ožujku 2018., ali je ubrzo puštena da se brani sa slobode. ANC u rujnu 2012. godine organizira veliki prosvjed u Barceloni, na kojem se okupilo oko 1,5 milijuna Katalonaca, te tako poziva katalonske političare da što prije krenu s procesom za neovisnost. Ovo civilno društvo blisko je surađivalo s političkim strankama i drugim civilnim udrugama. „Nakon samog marša, skupina delegata primljena je u katalonski parlament kako bi u ime prosvjednika zatražila da počne činiti sve što je potrebno za postizanje neovisnosti Katalonije“, (Antunes i dr., 2016: 32). Sljedeće godine odlazi korak dalje i 11. rujna organizira Katalonski put (Via Catalana), odnosno ljudski lanac od francuske granice na sjeveru do Valencije na jugu. Kako bi se taj događaj uspio organizirati ACN je putem internetske stranice pozivao ljude da se prijave za određena područja lanca. Kako bi popratili ovaj događaj, mediji su bili u suradnji s ACN koji im je unaprijed dao informacije koje nisu

¹⁹ Catalonias legitimate right to decide. 2.1.2. “*The Role of Organized Civil Society in Catalan’s “Right to Decide”*”

bili dostupne javnosti. Procijenjeno je da je sudjelovalo 1.6 milijuna ljudi, a lanac je bio dugačak 400 kilometara. Glavni dio bio je govor Carme Forcadell u Barceloni koja je pozvala političare da održe referendum za neovisnost. U svibnju 2014. godine objavljuju kampanju *El Pais que Volem* (Država koju želimo) te zajedno se OC organiziraju prosvjed formirajući katalonsku zastavu dugu 11 kilometara, oko 1,8 milijuna ljudi, u obliku slova 'V' za želju (voluntat), glasanje (votant) i pobjedu (victoria).

Prvo istraživanje javnog mišljenja²⁰ proveo je Centar za ispitivanje mišljenja Generaliteta Katalonije (Centre d'Estudies d'Opinió; CEO) 2011. godine kada je više od 40 posto podupiralo neovisnost, a do sredine 2012. godine postotak se povećao iznad 50 posto. U upitniku 2017. godine u kojem su pitanja bila 'Mislite li da bi Katalonija trebala biti: a) Regija Španjolske b) Autonomna zajednica Španjolske c) Država u federalnoj Španjolskoj d) Neovisna država', 37,3 posto je odgovorilo da bi Katalonija trebala biti neovisna država, dok je 28,5 posto podržalo trenutni status autonomne zajednice, 21,7 posto bilo je za državu u federalnoj Španjolskoj, a tek 7 posto za regiju. Također, 63,3 posto populacije smatralo je da Katalonija nema dovoljnu razinu autoriteta u odnosu na 66,6 posto u 2014. i 65,6 u 2016. godini. Zatim u upitniku s pitanjem 'Ako bi sutra Generalitat Katalonije organizirao referendum za neovisnost Katalonije bez dogovora sa španjolskom vladom, što biste učinili?': a) Glasali biste za neovisnost b) Glasali biste protiv neovisnosti c) Prazno glasovanje d) Nulti glas d) Ne bi izašli na glasanje e) Neodlučan f) Bez odgovora', 43,3 posto glasalo bi za neovisnost, 22,2 protiv, a 20,7 ne bi glasalo. Iako katalonski nacionalni identitet ima značajan utjecaj na povećanje simpatizera neovisnosti prema istraživanju CEO-a u siječnju 2013. godine to nije jedini razlog. "U ovom kontekstu, važno je spomenuti definiciju nacionalizma prema Montserrat Guibernau: Nacionalizam je ujedno politička ideologija i osjećaj pripadanja zajednici čiji se članovi identificiraju kroz simbole, vjerovanja i načine života te imaju želju odlučiti o njihovoj zajedničkoj političkoj budućnosti. Prema tome, nacionalizam je, u nekim slučajevima, povezan s nazadnim etničkim političkim diskursima, dok u drugima stoji kao novi progresivni društveni pokret u korist političke emancipacije naroda" (Antunes i dr., 2016: 42).

Glavni razlozi ispitanika za neovisnost, najčešći odgovori u anketi, bili su kapacitet i želja za samostalnim upravljanjem ekonomije (29,40 posto), napredovanje Katalonije (18,80 posto), osjećaj neshvaćanja (14,70 posto), steći sposobnost donošenja odluka (13,50 posto), osjećaj identiteta (12,50 posto) i identitarna konceptualizacija Katalonije kao nacije (10,70

²⁰ Catalonias legitimate right to decide, 2.1.3. Survey of Catalan Public Opinion: What does Catalonia Want?

postu). Dok su razlozi protiv bili očuvanje španjolske jedinstvenosti (31,20 posto), osjećaj identiteta (18,60 posto), ne bi bilo pozitivno za Kataloniju (14,60 posto), neodrživa samostalnost (12,50 posto), pristalica procesa globalizacije (6,10 posto) i to se ne smatra prioritarnim procesom (6,10 posto).

Unatoč odbijanju dijaloga i pregovara, zabrani referendum te prijetnjama španjolske Vlade, referendum za neovisnost Katalonije održan je 1. listopada 2017. godine. Kako bi spriječila glasanje španjolska Vlada u Kataloniju je poslala policijske snage koje su nasilno uklanjale glasačke kutije i fizički sprječavale ljude da glasuju. Ozlijeđeno je više od 800 osoba. Ipak je uspjelo glasati 43,3 posto glasača, točnije 2.286.217, od kojih je 90,18 posto glasalo za neovisnost, 7,83 posto protiv i 1,98 posto praznih listića. Najviše glasača bilo je iz Girona (53,32 posto), zatim Lleida (52, 83 posto), Barcelone (41, 23 posto) i Tarragone (10, 62 posto). Pitanja na glasačkom listiću bilo je sljedeće: 'Želite li da Katalonija bude neovisna država u obliku republike?', napisano na katalonskom, kastiljskom i aranskom. Katalonski parlament izglasao je neovisnost 27. listopada.

Španjolska je pokrenula kazneni progon protiv bivšeg predsjednika Katalonije Carlesa Puigdemonta i njegovih ministara te preuzela kontrolu nad Katalonijom i organizirala nove izbore. Nekoliko katalonskih političara završilo je u pritvoru zbog pobune dok je Carles Puigdemont otišao u Bruxelles, koja mu je pružila politički azil. Prijevremeni parlamentarni izbori održani su 21. prosinca, a koalicija 'Zajedno za Da' podijelila se, pa su se Republikanska ljevica Katalonije (ERC) i desni centar Katalonska europska demokratska stranka (PDeCAT) natjecale odvojeno. Sama je na izbore izašla i stranka Kandidatura narodnog jedinstva (CUP) koja je također bila za nezavisnost. Najviše glasova osvojila je stranka Građani (Ciudadanos), što je prvi put u 37 godina da nije pobijedila stranka za nezavisnost. Stranka Carlesa Puigdemonta Zajedno za Kataloniju osvojila je 34 od 135 mjesta, pa je sa strankama Katalonska republikanska ljevica (ERC) i Kandidatura narodnog jedinstva (CUP) imala 70 mjesta, dva više od potrebnih za natpolovičnu većinu i formiranje vlade.

Suđenje dvanaest osoba, među kojima se nalazi bivši potpredsjednik katalonske vlade Oriol Junqueras, koji je optužen za pobunu i traži se kazna zatvora od 25 godina, i osam ministara iz katalonske vlade, optuženih za neposluš i korištenje javnog novca za organiziranje referendum koji je Ustavni sud zabranio, započelo je na vrhovnom sudu u veljači 2019. godine. Bivši predsjednik katalonske vlade Carles Puigdemont i dalje se nalazi u egzilu u Belgiji.

Premijer Pedro Sanchez, koji u lipnju 2018. godine preuzima dužnost predsjednika španjolske Vlade nakon što je Mariano Rajoy opozvan s te dužnosti, u veljači 2019. godine saziva prijevremene izbore jer nije usvojen državni proračun. Izbori su održani u travnju 2019. godine, a pobijedila je Španjolska socijalistička radnička stranka (PSOE) premijera Pedra Sancheza koja je osvojila 123 mjesta, ali nedovoljno za sastavljanje vlade jer je potrebno 176 mjesta, pa će morati ući u koaliciju s nekim od stranaka. Od ostalih stranaka, lijeva koalicija Unidas Podemos dobila je 42, Narodna stranka (PP) desnog centra 65, stranka centra Građani (Ciudadanos) 57 i stranka radikalne desnice Vox 24 mjesta.

Katalonija nije dobila podršku drugih zemalja kao ni Europske Unije (EU). Naime, Europska Unija se odlučila držati po strani, pa je nekoliko puta prije referenduma izjavila da se neće miješati jer smatra da je taj problem vezan samo uz španjolske unutarnje poslove te da mora poštovati odluke španjolske vlade i ustavnog suda. Također, europska komisija je istaknula da će priznati neovisnu Kataloniju ako referendum neovisnosti bude u skladu sa španjolskim ustavom i ako je legalan. Poslije referenduma komisija je pozvala sve aktere da što prije uspostave dijalog umjesto sukoba. Mnogi svjetski čelnici poput francuskog predsjednika Emmanuela Macrona, njemačke kancelarke Angele Merkel, britanske premijerke Therese May i američkog predsjednika Donalda Trumpa dali su podršku španjolskoj vladi i španjolskom jedinstvu.

Razlozi za odcjepljenjem su razni, ali prevladavaju dva glavna, a to su kultura i ekonomija (Stucke, 2015: 3). U kulturnom smislu Katalonija ima poseban identitet i jezik te kulturu općenito koja se znatno razlikuje od španjolske kulture. Također, Katalonci smatraju kako imaju više sličnosti s katalonskim područjima Francuske nego s ostatkom Španjolske. Također, kako je spomenuto u povijesnom dijelu, Katalonija je bila samostalna do 15. stoljeća i od tada pokušava vratiti neovisnost pogotovo za vrijeme režima Francisca Franca čija je diktatura dodatno ojačala težnju za neovisnošću zbog potiskivanja katalonske kulture i jezika. Uspostavu demokracije u Španjolskoj 1931. godine Katalonija je vidjela kao novu priliku za pokretanje procesa osamostaljenja te je pokušaje pooštrenja kontrole španjolske vlade nad Katalonijom doživjela prijetnjom smatrajući da će biti kao Francova diktatura. S ekonomske strane Katalonija je oduvijek bila nezadovoljna preraspodjelom dijela svojeg poreza u druge regije. Porezni prihodi iz Katalonije povijesno su bili veći od primljenih sredstava, pa je država dijelom subvencionirala siromašnije regija zemlje. Katalonci su to trpjeli dok je gospodarstvo raslo, ali kada je Španjolsku zahvatila globalna ekonomska kriza te je stopa nezaposlenosti porasla iznad 22 posto, porezne subvencije su postale glavni problem. Nadalje, autonomne zajednice su nezadovoljne proračunskim odlukama španjolske

vlade jer ne služe interesima istih koje financiraju državni proračun. „Ekonomski, zasebna Katalonija bila bi bogatija, ali više zadužena od ostatka Španjolske. Na temelju BDP-a po glavi stanovnika, Katalonija bi bila više na ljestvici od Italije, dok bi se ostatak Španjolske rangirao bliže Grčkoj“ (Ibid).

Katalonija ima politički i ekonomski važnu ulogu kako u Španjolskoj tako i u Europskoj Uniji jer aktivno sudjeluje u mirnom razvoju Europe te je dala veliki doprinos u izgradnji i stabilizaciji demokratske španjolske države nakon režima Francisca Franka. Također, u odnosu na mnoge druge grupe i kolektive, Katalonija ima nesumnjivo posebnu povijest, razvija izvornu kulturu, koristi poseban jezik i već nekoliko godina se bori za institucionalnu evoluciju mirnim i demokratskim sredstvima. “Međutim, njihova trenutna situacija u Španjolskoj i EU, kao nacija bez države, ne dopušta im da u potpunosti sudjeluju, ravnopravno s drugim europskim nacijama, u stvaranju budućnosti Europe. Katalonski narod ima jednako dostojanstvo kao i svi drugi europski narodi, a ostvarivanje prava na odlučivanje legitimno je ostvarivanje tog jednakog dostojanstva”(Antunes i dr., 2016: 12).

Gledano sa zakonodavne strane, kako stoji u Europskom zakonu, ljudi imaju pravo na samoopredjeljenje, što znači da mogu slobodno odrediti svoj politički status i slobodno slijediti svoj ekonomski, društveni i kulturni razvoj. To znači da sve članice, uključujući i Španjolsku moraju slijediti ova prava te ih poštivati. “Stoga je legalistički argument utemeljen na Španjolskom ustavu iz 1978., koji je sadašnja vlada Španjolske istaknula kako bi odbila ostvarivanje prava na određivanje, nije valjan te je u proturječnosti sa španjolskim obvezama prema međunarodnom pravu i pravu EU, koje obvezuju španjolske nacionalne vlasti prema stavcima 2. i 96. Ustava.” (Antunes i dr., 2016: 10). Postojeći politički sukob između Katalonije i Španjolske dokazuje da španjolska vlada ne zastupa katalonske građane Europske Unije (EU) u Vijeću EU-a kao svoju nacionalnu vladu. Prema tome se krše prava Katalonaca, kao građana EU, da u potpunosti sudjeluju u demokratskom životu Unije, kao i njihovo pravo za jednakim postupanjem europskih institucija prema njima kao građanima EU prema ugovoru o Europskoj Uniji (TEU) članka 9. koji glasi: “Unija u svim svojim aktivnostima poštivat će načelo jednakosti svojih građana, koji će dobiti jednaku pozornost od svojih institucija, tijela, ureda i agencija. Svaki državljanin države članice bit će državljanin Unije. Državljanstvo Unije bit će dodatno, a ne zamijeniti nacionalno državljanstvo”.

Antunes i dr. (2016: 91) zaključuju da “To znači da trenutni institucionalni ustroj EU, u kojem ti građani EU-a, članovi europskih naroda bez države, ne uživaju puno sudjelovanje u demokratskom životu Unije (članak 12. stavak 3. TEU), krši vrijednost demokracije na kojoj

je utemeljena Europska unija (članak 2. TEU), i kojom se ona obvezuje". Ugovor o Europskoj Uniji članak 2.: "Unija se temelji na vrijednostima poštivanja ljudskog dostojanstva, slobode, demokracije, jednakosti, vladavine prava i poštivanja ljudskih prava, uključujući prava pripadnika manjina. Te su vrijednosti zajedničke državama članicama u društvu u kojem prevladava pluralizam, nediskriminacija, tolerancija, pravda, solidarnost i jednakost između žena i muškaraca". Pojam pravo na odlučivanje utemeljeno je na čisto demokratskim teorijama koje pružaju demokratski pristup secesiji na temelju prava na individualno samoodređenje ili autonomiju. "Pravo na odlučivanje je tvrdnja u obrani modela 'izravne demokracije', za razliku od 'predstavničke demokracije' koja trenutno djeluje u većini zapadnih zemalja. Pojava ovog pojma nije spontana, već dio dobro orkestrirane kampanje" (Antunes i dr., 2016: 41).

Unatoč pravu na odlučivanje, Španjolska je odbijala raspravu i političku debatu tako što je tužila katalonske političare, uključujući sada oba bivša predsjednika katalonskog parlamenta, Artura Masa i Carlesa Puigdemonta, zabranila i odbijala pravo Kataloncima na organiziranje referenduma unatoč njihovom zahtjevu te ograničila legalni i politički interes novog Statuta i odbila prenijeti nove nadležnosti. "To teži ili ušutkivanju katalonskih tvrdnji ili odbijanju njihovog slušanja. Katalonija je uvijek mirno reagirala, primjerice demonstracijama ili konzultativnim procesima sudjelovanja naroda, lokalnih izbora, itd., što sve uključuje korištenje temeljnih ustavnih prava" (Antunes i dr., 2016: 60).

Ipak, argumenti protivljenja španjolske vlade su legalni jer trenutni španjolski Ustav ne dopušta održavanje referenduma za samoopredjeljenje u Kataloniji. Prema španjolskom Ustavu, članak 1. stavak 2. „Nacionalni suverenitet pripada španjolskom narodu, od kojeg potječu ovlasti države“ te „Ustav se temelji na neuništivoj ujedinjenosti španjolske nacije, zajedničke i nerazdvojive domovine svih Španjolaca te priznaje i jamči pravo na samoupravu svim nacionalnostima i regijama kojih se sastoji i solidarnost među njima“ (članak 2.). Nadalje, članak 155. glasi: "Ako autonomna zajednica ne ispunjava obveze koje joj nameće Ustav ili drugi zakoni te djeluje tako da ozbiljno ugrožava opći interes Španjolske, Vlada, na zahtjev predsjednika autonomne zajednice i, u slučaju da ne prisustvuje, s odobrenjem apsolutne većine Senata, može usvojiti potrebne mjere kako bi primorale autonomne zajednice da ispune navedene obveze ili za zaštitu navedenog općeg interesa. Za izvršenje mjera predviđenih u prethodnom odjeljku, Vlada može dati upute svim vlastima autonomnih zajednica."

U tom smislu Cuadras-Morato (2016: 8) smatra kako "Ustav katalonskim biračima zabranjuje jednostrano ostvarivanje 'prava na odlučivanje' te stoga bilo kakav referendum 'o

političkoj budućnosti Katalonije' ne bi dolazio u obzir. Nadalje, Antunes i dr. (2016: 97) sugeriraju „Ustavnost se često shvaća kao sredstvo za proglašavanje i zaštitu temeljnih političkih vrijednosti time što ih se uvrštava u određeni dokument. Odupirući se promjenama i prevladavajući nad proturječnim normama, ustavi se čine 'vrhovnim zakonom zemlje“.

5. METODOLOGIJA I ISTRAŽIVAČKI NACRT

U istraživanju se koristi studija slučaja koja je, kako navodi Yin (2003: 1), “jedan od nekoliko oblika istraživanja društvene znanosti. (...) Studija slučaja se preferira kao metoda, uspoređujući s drugima, u situacijama kada (1) je glavno istraživačko pitanje 'kako' ili 'zašto', (2) istraživač ima malu ili nikakvu kontrolu nad zbivanjima, (3) kada je fokus studije suvremena pojava”. Kao istraživačka strategija koristi se u različitim područjima poput psihologije, sociologije, društvenog rada, političkih znanosti i ekonomije kako bi pridonijela saznanju o pojedinim, grupnim, društvenim, organizacijskim, političkim i srodnim pojavama. „Ukratko, metoda studije slučaja omogućuje istražiteljima da zadrže holističke i smislene karakteristike događaja iz stvarnog život - kao što su individualni ciklusi života, organizacijski i upravni procesi, promjene u susjedstvu, internacionalni odnosi i sazrijevanje industrija“ (Yin, 2003: 2).

Ova istraživačka strategija više se preferira u istraživanju suvremenih događaja, ali kada se ne može manipulirati relevantnim ponašanjima. Ono po čemu je studija slučaja jedinstvena je to što se mogu koristiti razni dokazi (dokumenti, intervjui, artefakti i zapažanja) koji su izvan onoga što bi moglo biti dostupno u konvencionalnoj povijesnoj studiji (Yin, 2003: 8). Podaci se mogu skupljati uz različitih izvora, a to mogu biti dokumenti, arhivski zapisi, intervjui, direktna zapažanja, zapažanja sa sudjelovanjem, fizički artefakti, filmovi, fotografije, videokazete, psihološka testiranja i etnografija.

Postoje tri vrste studije slučaja, a to su objašnjavajuća, istraživačka i opisna. Također, može uključivati jednostruke i višestruke studije slučajeva, kao i oboje kvalitativne i kvantitativne dokaze. „Osim toga, studije slučaja ne moraju uvijek uključivati izravna, detaljna opažanja kao izvor dokaza“ (Yin, 2003: 15).

Upravo zbog ovih karakteristika korištena je studija slučaja. Naime, mogućnost upotrebe u različitim područjima, kao i različitih izvora informacija u istraživanju suvremenih događaja kao što je ovaj u kojem je glavno pitanje kako, studija slučaja čini se kao najbolji izbor za analizu.

U ovom radu istražuje se kako su političke stranke/lideri u referendumskoj kampanji za neovisnost predstavljali ključne teme, probleme i pitanja referenduma. Za analizu su odabrani govori, nastupi i intervjui glavnih lidera u kampanji te članci u četiri dnevne novine, odnosno njihova online izdanja. Istraživanje obuhvaća razdoblje od 1. rujna do 31. listopada 2017. godine, pa je analizirano 19 govora, nastupa i intervjua te 96 članaka.

Analizirani su članci iz najvećih španjolskih dnevnih novina, *El Pais*, koje se politički nalaze u lijevom centru i čija ideologija naginje europeizaciji, progresivnim idejama i socijalnom-liberalizmu, i *El Mundo*, koje se nalaze u desnom centru s liberalnom i neovisnom ideologijom. Zatim najveće dnevne katalonske novine *La Vanguardia*, koje su politički u centru uz ideologiju katalonske nacionalnosti, monarhije i liberalizma, i *El Periodico de Catalunya*, koje pripadaju lijevom centru sa socijalno-liberalnom, progresivnom i katalonsko nacionalnom ideologijom.

Glavni lideri u kampanji, koji su odabrani za analizu su Carlos Puigdemont, kao bivši predsjednik katalonske vlade, i Mariano Rajoy, kao bivši premijer španjolske vlade, jer su samim time imali najveću i najznačajniju ulogu u referendumu za neovisnost Katalonije.

Carlos Puigdemont preuzima dužnost predsjednika vlade u siječnju 2016. godine i od tada se aktivno počinje zalagati za neovisnost i održavanje referenduma s koalicijom 'Zajedno za da' te osniva stranku 'Zajedno za Kataloniju'. Predsjednik je vlade do kraja listopada 2017. godine kada španjolska vlada preuzima kontrolu u Kataloniji zbog održavanja referenduma koji je Ustavom bio zabranjen. Prije te dužnosti Puigdemont je bio gradonačelnik Girone, provincija na sjeveru Katalonije, od srpnja 2011. do siječnja 2016. godine.

Mariano Rajoy bio je španjolski premijer od prosinca 2011. do lipnja 2018. godine kada mu je izglasano nepovjerenje. Također, odlazi i s mjesta vođe Narodne stranke (Partido Popular) na čijem je čelu bio od 2004. godine, a članom je postao 1981. godine, još dok je stranka nosila naziv Narodni savez (Alianza popular). Iste godine postaje član parlamenta u Galiciji, a od 1989. godine zastupnik je u španjolskom parlamentu. Nadalje, od svibnja 1996. do siječnja 1999. godine bio je ministar javne uprave, od siječnja 1999. do travnja 2000. ministar obrazovanja i kulture, od siječnja 2001. do srpnja 2002. ministar unutarnjih poslova. Zatim ministar predsjedništva i glasnogovornik Vlade od srpnja 2002. do rujna 2003. godine te prvi zamjenik premijera Španjolske od travnja 2000. do rujna 2003. godine.

Analiza je provedena kroz tri kategorije, a to su teme, poruke i tehnike.

6. REZULTATI ANALIZE I INTERPRETACIJA

6.1. Teme

U govorima, nastupima i intervjuima Carlesa Puigdemonta i Mariana Rajoya tijekom referendumske kampanje demokracija je bila glavna tema. Naime, Carles Puigdemont je često naglašavao kako se zapravo radi o demokraciji, a ne neovisnosti. Govorio je kako je referendum demokratsko pravo Katalonaca te da se zabranom krše njihova prava. “Referendum je put da se vidi koliko ljudi podupire, a koliko ne ovu političku ideju. Ovo nije ilegalno, referendum nije ilegalan i ne može se tretirati kao zločin. Jedini put naprijed je kroz demokraciju i mir”. Tvrdio je da se takvim načinom ponašanja, u kojem Španjolska ne želi uspostaviti dijalog već iznosi prijetnje, narušava sloboda Katalonaca koja im je demokracijom zajamčena. “U situaciji smo u kojoj su dva projekta suprotstavljena. Jedan je demokracija, a druga je strana negiranje stvarnosti i reakcija opresijom”. Dok je Mariano Rajoy tvrdio kako je referendum ilegalan jer je protiv demokratskih vrijednosti i vladavine zakona, odnosno španjolskog Ustava u kojem ne postoji mogućnost samoopredjeljenja autonomnih zajednica. “Napad na Ustav je napad i na španjolsku vladu. Mora se poštivati zakon i demokratske norme”.

Od ostalih tema o kojima je bivši predsjednik katalonske vlade govorio bile su ekonomija, kultura, socijalna politika, katalonski nacionalizam, samoopredjeljenje i članstvo u Europskoj uniji. Naglašavao je da je Katalonija pridonijela rastu cjelokupne ekonomije, da je sila za modernizaciju te da je pridonijela demokraciji i stabilnosti poslije diktature Francisca Franka. “Početna točka za uspostavljanje autonomije je snažna ekonomija. Rastemo tri puta brže od deficita”. Zatim da je Katalonija donijela brojne zakone za poboljšanje života građana. “Zaposlili smo najviše profesora u povijesti, najviše smo uložili u bolnice, povećali prihode građana, donijeli zakone protiv energetske siromaštva i brojne deklaracije za samoopredjeljenje”. Kao početnu točku za uspostavljanje autonomije predstavljao je katalonski nacionalizam. “Imamo svoj jezik i svoju kulturu, a ništa od toga nije priznato. Preživljavanje naših društvenih vrijednosti ovisi o tome da Katalonija postane neovisna”. Nadalje, Puigdemont je bio uvjeren kako neće biti problema s ulaskom u Europsku uniju jer je Katalonija oduvijek pozitivno doprinosila EU. “Katalonija je ostvarila velike doprinose Europskoj uniji kroz borbu protiv terorizma, cyber rata i klimatskih promjena. Predstavljamo dva posto europskog BDP-a. Već smo europski građani jer imamo europsko državljanstvo”.

Nacionalna ujedinenost i zaštita države uz demokraciju bile su teme koje je isticao bivši španjolski premijer. Neovisnost Katalonije, odnosno referendum za neovisnost smatrao je prijetnjom stoljetnoj ujedinenosti Španjolske, zajamčenu Ustavom, stoga je zaštita države bila primaran cilj. “Nacionalna ujedinenost je rezultat i odluka generacija i generacija žena i muškaraca. I dalje ćemo tako živjeti dok zajedno ne odlučimo drugačije”.

U svojim govorima Carles Puigdemont još je isticao kako Španjolska nikada nije htjela pregovarati i uspostaviti dijalog, što je Mariano Rajoy negirao: “Ne mogu reći da se nije htjelo s njima razgovarati i da im se nije htjelo pomoći kao i drugim autonomnim zajednicama, niti mogu tvrditi da je samo ova vlada protiv njih, to im je već jednom odbijeno 2014. godine”.

Bivši katalonski predsjednik vlade osudio je nasilje španjolske nacionalne policije tijekom referenduma. “Do sada se ovaj proces odvijao u miru, ali Španjolska policija je nasiljem prekinula taj mir i pokrenula kaos. To nije demokracija. Ovakvo nešto nismo vidjeli još od diktature Francisca Franca”. Dok je bivši španjolski premijer i dalje je tvrdio da je za sve odgovorna katalonska vlada. “Jedini odgovorni za sve što se dogodilo su oni koji su ovo inicirali. Referendum je bio protiv demokracije i sve što se kasnije dogodilo posljedica je toga”.

Teme prije i poslije referenduma, o kojima Carles Puigdemont i Mariano Rajoy govore, ne razlikuju se po sadržaju, jedina razlika je u njihovom intenzitetu, pa tako demokracija postaje glavna netom prije referenduma i poslije njega.

To potvrđuje da politički akteri imaju potpunu kontrolu nad sadržajem te njime mogu manipulirati, što ostvaruju kroz framing (uokvirivanje) i političku agendu. Uokvirivanjem ističu određene teme ili probleme u odnosu na druge usmjeravajući pažnju na ono što žele da bude u prvom planu, a isto to čine tako što ključno pitanje definiraju na način kojim će steći kontrolu i dobiti medijsku pokrivenost isključivo tog pitanja i tako će ostvariti željeni cilj da do birača dođu teme koji oni žele.

6.2. Poruke

Kao ni kod tema, tako ni kod poruka ne postoje značajna odstupanja u sadržaju te je naglasak također bio na demokraciji. 'Glasat ćemo', 'Ne bojimo se', 'Ne odustajemo' i 'Referendum će se održati' bile su poruke koje je Carles Puigdemont najviše upućivao svojim građanima. Ostale su: 'Idemo do kraja unatoč prijetnjama', 'Demokracija je nezaustavljiva', 'Imate pravo odrediti svoju sudbinu', 'Vi ste ti koji odlučujete', 'Katalonija želi glasati', 'Ne

dajte se zbuniti i prevariti', 'Izašli smo jači i sada smo bliže neovisnosti nego ikad', 'Nastavit ćemo s našim poslom unatoč ograničenjima, nismo nikad odustali' i 'Želimo stvoriti novu republiku i bolju budućnost'.

Poruke koje je Mariano Rajoy upućivao prije i poslije referenduma bile su: 'Španjolska će uvijek živjeti slobodna, ujedinjena i pluralistička', 'Ne dopuštamo da se ide iznad naših demokratskih normi. Ono što nije legalno nije demokratsko', 'Neće biti referenduma u Kataloniji', 'Nećemo dopustiti neovisnost Katalonije' i 'Pozivamo na povjerenje u vladu da ćemo učiniti što je u našoj dužnosti'.

Iz analize članaka dnevnih novina, odnosno izjava i intervjuja Carlesa Puigdemonta i Mariana Rajoya, vidljivo je kako su neke dnevne novine preuzimale poruke političara, druge uglavnom prepričavale uz pokoji kratki citat, a treće su imale kombinaciju prepričavanja i citata u kojima su doslovne prenijele njihove poruke. Također, većina poruka iz novinskih članaka poklapa se s porukama političara iz njihovih govora jer su preuzete. Španjolske dnevne novine *El Mundo* preuzimale su poruke političara, odnosno doslovno su ih citirale. Neke od poruka Carlesa Puigdemonta koje su doslovno preuzete: 'Glasat ćemo', 'Ne odustajemo', 'Glasati je demokracija', 'Pobijedili smo, unatoč strahu, prijetnje, laži i zastrašivanje autoritarne države' i 'Španjolska nije demokratski režim i mi ćemo odgovoriti punim ulicama'. Dok su neke od poruka Mariana Rajoya 'Nitko neće lišiti španjolsku demokraciju. Provodit ćemo zakon potpuno čvrsto i odlučno', 'Moja je obveza pridržavati se zakona i provoditi zakon, a zakon će prevladati', 'Sačuvat ćemo jedinstvo Španjolske', 'Prisilit će nas da dođemo tamo gdje ne želimo stići. Država će nastaviti djelovati u obrani građana, zakona i javnih službi', 'Referenduma neće biti' i 'Ne podcjenjujte snagu španjolske demokracije. Vrlo je jaka, Španjolska je velika nacija'.

Dnevne katalonske novine *La Vanguardia* i *Periodico de Catalunya* kombinirale su upravni i neupravni govor, odnosno izjave političara su djelomično prepričane i citirane. Neke od poruka bivšeg predsjednika katalonske vlade, doslovno preuzete u novinama *La Vanguardia*, su 'Referendum će se održati', 'Sada više nego ikad, budućnost Katalonije je u vašim rukama, sudjelujte', 'Potrebno je braniti pravo na samoopredjeljenje', 'Spremni smo na sve kako bi se održao referendum', 'Pobijedili smo autoritarnu državu koja nije htjela doći ovamo i iznad svega što je htjela da ne stignemo u miru, u svaku poteškoću smo postali jači', 'Ne dopustite da vas zbune, nemojte dopustiti da vas obmanjuju oni koji kažu da nemate sposobnost da odlučite o svojoj vlastitoj budućnosti, sa strahom i prijetnjama' i 'Naravno da ćemo glasati'. Preuzete poruke Mariana Rajoya su 'Referendum se neće održati', 'Referendum je protiv države' i 'Spreman sam govoriti, ali danas moramo braniti Ustav od

onih koji ga žele likvidirati, onih koji žele okončati načelo zakonitosti i izmisliti paralelu, kao što se to dogodilo u Parlamentu prošlog tjedna'. Primjeri preuzetih poruka Carlesa Puigdemonta u novinama *Periodico de Catalunya* su 'Glasat ćemo', 'Nastavljamo s 1-O, možda nam otkinu glavu, ali nastavljamo', 'Nećemo ostati doma niti ćemo se odreći naših prava. Vlada ima sve spremno kako bi se sve moglo odviti na normalan način' i 'Sazvati referendum nije zločin', a primjeri preuzetih poruka Mariana Rajoja su 'Španjolska se neće podijeliti', 'Nastavit će se nacionalna ujedinjenost', 'Ako dođe do članka 155. jedini odgovoran je Puigdemont' i 'Koristit ćemo sve instrumente koje nam zakonodavstvo daje. Na vladi je da donese odluku i učini to u pravo vrijeme. Čuli smo mnogo ljudi. Mislim da znamo što misle Španjolci i trebali bi znati da vlada također zna što mora učiniti?'

Dnevne španjolske novine *El Pais* od svih navedenih novina najmanje su preuzimale poruke političara, već su izjave prepričane uz pokoji kratki citat koji se podudaraju s govorima političara. 'Demokracija je nezaustavljiva', 'Referendum će se održati', 'Imate pravo odrediti svoju sudbinu, vi ste ti koji odlučujete', 'Ne dajte se zbuniti i prevariti', 'Imamo pravo odrediti našu sudbinu', 'Ne podcjenjujte snagu katalonskog naroda', 'Nasilje nikada nije rješenje, ali dijalog je' i 'Ako španjolska provede članak 155, proglasit ćemo neovisnost kao slobodne osobe i bez straha' neki su od primjera poruka preuzetih od Carlesa Puigdemonta. Primjeri preuzetih poruka Mariana Rajoja su 'Katalonska vlada djeluje suprotno od općeg interesa', 'Referendum je ilegalan', 'Nećemo dopustiti referendum', 'Možemo razgovarati kad odustanu od ideje za referendumom', 'Opozovite referendum', 'Još imate vremena spriječiti veća zla. Okanite se neposlušnosti' i 'Ne podcjenjujte snagu španjolske demokracije'.

Na temelju ovih poruka vidimo da su Carles Puigdemont i Mariano Rajoy dobili medijsku pokrivenost teme koje su htjeli istaknuti u prvi plan, odnosno demokracije i tako ostvarili kontrolu nad sadržajem jer su mediji prenosili njihove poruke vezane za tu temu i na način koji su ih oni definirali. Osim medija, odlični alati za prenošenje informacija, poruka i agende su društvene mreže nad kojima politički akteri imaju potpunu kontrolu i direktan utjecaj jer će poruka doći do birača onako kako ju prezentiraju. Stoga se Carles Puigdemont služio Twitterom za prijenos svojih poruka, koje su i mediji preuzimali iz tog izvora.

6.3. Tehnike

Carles Puigdemont se tijekom cijele referendumske kampanje obraćao građanima odlučno, pozitivno i optimistično, što je vidljivo iz tona njegovih poruka u kojima daje podršku, nadu i

ohrabrenje. 'Ako Španjolska provede članak 155, proglasit ćemo neovisnost kao slobodne osobe i bez straha', 'Glasat ćemo', 'Ne bojimo se', 'Ne odustajemo', 'Referendum će se održati', 'Idemo do kraja unatoč prijetnjama', 'Demokracija je nezaustavljiva', 'Imate pravo odrediti svoju sudbinu' i 'Vi ste ti koji odlučujete'. Nadalje, unatoč zabrani referenduma, Katalonska vlada pokrenula je aplikaciju pod nazivom *Catalonia Voting Software* kako bi omogućila građanima glasanje, a obavijest o tome s uputama Carles Puigdemont objavio je na Twitteru: 'Gdje možete glasati 1. listopada? Na ovoj web stranici pronaći ćete mjesto gdje možete glasati.' Naime, upisom svojih podataka građani su odmah dobili adresu mjesta na kojem mogu glasati.

S druge strane, Mariano Rajoy služio se prijetnjama, zabranama, sankcijama i nasiljem kako bi izazvao strah i paniku. Upozoravao je što će se dogoditi ako se referendum provede, odnosno kakve će biti posljedice. 'Ne dopuštamo da se ide iznad naših demokratskih normi. Ono što nije legalno nije demokratsko', 'Neće biti referenduma u Kataloniji', 'Nećemo dopustiti neovisnost Katalonije', 'Nitko neće lišiti španjolsku demokraciju. Provodit ćemo zakon potpuno čvrsto i odlučno', 'Moja je obveza pridržavati se zakona i provoditi zakon, a zakon će prevladati', 'Prisilit će nas da dođemo tamo gdje ne želimo stići'. Država će nastaviti djelovati u obrani građana, zakona i javnih službi', 'Ako dođe do članka 155. jedini odgovoran je Puigdemont' i 'Koristit ćemo sve instrumente koje nam zakonodavstvo daje'. Prijetnje su se ostvarile, španjolska nacionalna policija nasilno je pokušala spriječiti održavanje referenduma te je proveden članak 155. kojim je Španjolska preuzela potpunu kontrolu nad Katalonijom.

7. ZAKLJUČAK

Rezultati analize pokazali su kako je bivši predsjednik katalonske vlade Carles Puigdemont na odlučan, pozitivan i optimističan način iznosio ključne teme, probleme i pitanje referenduma te upućivao poruke s ciljem ohrabriranja, pružanja podrške i davanja nade Kataloncima. Od ključnih tema u početku kampanje isticao je ekonomiju, kulturu, katalonski nacionalizam, samoopredjeljenje, neovisnost i demokraciju, a kako se referendum bližio demokracija se znatno naglašavala u odnosu na druge teme, pa je u jednom trenutku Carles Puigdemont izjavio kako se ne radi o neovisnosti već demokraciji te je referendum jedini način da se vidi koliko ljudi podupire ideju za neovisnost, a koliko ne, jer je to njihovo demokratsko pravo te da se zabranom referenduma krše njihova prava.

S druge strane, bivši španjolski premijer Mariano Rajoy pokušao je prijetnjama, upozorenjima i nasiljem, što je vidljivo iz poruka, ali i postupaka, koje je upućivao katalonskim liderima i stanovništvu, izazvati strah i paniku. Španjolsko jedinstvo, zaštita države i demokracija bile su glavne teme i pitanja koje je iznosio tijekom kampanje. Kao i kod Katalonije, demokracija kasnije prelazi u prvi plan.

Pitanje referendumske kampanje, koje je glasilo 'Želite li da Katalonija bude neovisna država u obliku republike?', bilo je unaprijed definirano, što je i jedna od karakteristika referendumskih kampanja, pa se time naglasak stavio na ono što se zapravo i želi postići referendumom u odnosu na ostale teme, što omogućuje kandidatima ili stranki da preuzmu kontrolu nad sadržajem te usmjere pozornost samo na to pitanje. Još jedan način na koji politički akteri preuzimaju kontrolu nad sadržajem je i framing, odnosno uokvirivanje, tako što ističu određene teme u odnosu na druge. Carles Puigdemont, kako se bližio referendum, u prvi plan je stavljao demokraciju koja je onda postala ključna tema. Isto je činio i Mariano Rajoy naglašavajući demokraciju. Jedna i druga strana su se međusobno okrivljavale za kršenje demokratskih vrijednosti, odnosno ono što radi suprotna strana nije demokracija i nije legalno.

Kao što je opisano u teorijskom dijelu, referendumske kampanje razlikuju se od općenitih izbornih, pa je jedna od karakteristika i udruženje političkih stranaka sa suprotnim stajalištima. Tako je u slučaju referenduma za neovisnost Katalonije došlo do saveza desničarske stranke Konvergencija i Unija (CiU) i ljevičarske stranke Katalonska republikanska ljevica (ERC) koje su do tada bila na suprotnim stranama. Zatim su osnovane nove političke stranke i pokreti kao što je lista za neovisnost pod nazivom 'Zajedno za da' (Junts pel Sí; JxS) te stranka 'Zajedno za Kataloniju' (Junts per Catalunya; JxCat).

Katalonija je željela neovisnost, pa je izabrala referendum kao oruđe za ostvarenje svog cilja, što je bio i logičan korak jer je referendum, kako samo definicija kaže, "izvorni oblik demokratskog odlučivanja i glavno sredstvo neposredne demokracije" (Toplak, 2013: 44), a Španjolska je demokratska država što je zajamčeno Ustavom, pa u tome nije trebalo biti ništa sporno. Također, referendum se diljem svijeta koristi za rješavanje raznih demokratskih pitanja, među kojima je i neovisnost, pa ovaj referendum nije bio prvi takve prirode. Nadalje, sa zakonodavne strane, kao članica Europske unije, Španjolska je kršila prava Katalonaca kao građana EU da u potpunosti sudjeluju u demokratskom životu Unije, kao i njihovo pravo za jednakim postupanjem europskih institucija prema njima jer kako stoji u Europskom zakonu ljudi imaju pravo na samoopredjeljenje, što znači da mogu slobodno odrediti svoj politički status i slobodno slijediti svoj ekonomski, društveni i kulturni razvoj. To znači da sve članice,

uključujući i Španjolsku moraju slijediti ova prava te ih poštivati. Zatim pravo na odlučivanje utemeljeno je na čisto demokratskim teorijama koje pružaju demokratski pristup secesiji na temelju prava na individualno samoodređenje ili autonomiju. Unatoč tome Španjolska je odbijala raspravu i političku debatu tako što je tužila katalonske političare, zabranila i odbijala pravo Kataloncima na organiziranje referendumu unatoč njihovom zahtjevu te ograničila legalni i politički interes novog Statuta i odbila prenijeti nove nadležnosti.

S druge strane, protivljenje Španjolske bilo je legalno jer španjolski Ustav ne dopušta održavanje referendumu za samoopredjeljenje u Kataloniji, odnosno “Ustav se temelji na neuništivoj ujedinjenosti španjolske nacije, zajedničke i nerazdvojive domovine svih Španjolac”, kako je navedeno u Ustavu. U ovom slučaju referendumu za neovisnost u sukob su došla dva legitimna i legalna zakona, Europski zakon i španjolski Ustav od kojih je Ustav pobijedio kao temeljni i jedinstveni akt najviše pravne snage u državi, odnosno ‘vrhovni zakon zemlje’. Prema navedenom može se zaključiti da je Katalonija prvo trebala tražiti promjenu Ustava, odnosno članaka kojima bi se omogućilo samoopredjeljenje autonomnih zajednica.

LITERATURA

1. Antunes, Sadrina i dr. (2016) *Catalonia's legitimate right to decide, Paths to self-determination-* A report by a commission of international experts
http://exteriors.gencat.cat/web/.content/00_ACTUALITAT/notes_context/FULL-REPORT-Catalonias-legitimate-right-to-decide.pdf Pristupljeno 4. svibnja 2019.
2. Antunes, Sandrina (2015) *The Scottish Referendum 2014: the Political Process Before and After the "No" Vote*. JANUS.NET e-journal of International Relations, Vol. 6, N.o 2, studeni 2015 - travanj 2016.
3. Cuadras-Morato, Xavier (2016) *Catalonia: A New Independent State in Europe? A debate over secession within the European Union*, London: Routledge
4. Independent Commission on Referendums (2018) *Report of the Independent Commission on referendums*, London: Published by the Constitution Unit, School of Public Policy
5. Semetko, Holli A. i Vreese, Claes H. de (2004) *Political Campaigning in referendums, Framinh the referendum issue*, London i New York: Routledge
6. Stucke, Kaisa (2015) *Catalonia, a New State within Europe?*, Advisor Perspectives
7. Yin, Robert K. (2003) *Case study research, Design and Methods*, London: Sage Publications

Internetske stranice

1. Catalonia Trade and Investment.
http://catalonia.com/newsletter_news/news/2018/gdp2018.jsp
Pristupljeno 27. travnja 2019.
2. Countrymeter.
<https://countrymeters.info/es/Spain>
Pristupljeno 15. travnja 2019.
3. Generalitat de Catalunya.
https://wayback.archiveit.org/all/20170705190151/http://www.president.cat/pres_gov/president/ca/presidencia/origens-generalitat.html

- Pristupljeno 27. travnja 2019.
4. Index od economic freedom.
<https://www.heritage.org/index/country/spain>
Pristupljeno 15. travnja 2019.
 5. Katalonski statistički institut.
<https://www.idescat.cat/indicadors/?id=anuals&n=10328&col=1&lang=en>
Pristupljeno 27. travnja 2019.
 6. La Moncloa.
<https://www.lamoncloa.gob.es/espana/organizacionestado/Paginas/index.aspx>
Pristupljeno 18. travnja 2019.
 7. Organski zakon 2/1979.
<http://www.lamoncloa.gob.es/espana/organizacionestado/Documents/LOTC%20-79.pdf>
Pristupljeno 25. travnja 2019.
 8. Statista.
<https://es.statista.com/estadisticas/472413/poblacion-de-espana-por-comunidad-autonoma/>
Pristupljeno 15. travnja 2019.
 9. Statistical Institute of Catalonia.
<https://www.idescat.cat/indicadors/?id=conj&n=10218&lang=en>
Pristupljeno 27. travnja 2019.
 10. Španjolski Ustav.
<https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionCASTELLANO.pdf>
Pristupljeno 4. svibnja 2019.
 11. Treaty on European Union (TEU).
https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF
Pristupljeno 4. svibnja 2019.
 12. Ustavni sud.
[https://www.tribunalconstitucional.es/es/Paginas/default.aspx_\(25.4.2019.\)](https://www.tribunalconstitucional.es/es/Paginas/default.aspx_(25.4.2019.))
Pristupljeno 25. travnja 2019.

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad sastoji se od teorijskog i istraživačkog dijela. U teorijskom dijelu obrađuje se ekonomski, povijesni i politički kontekst Španjolske i Katalonije te referendum za neovisnost Katalonije. Istraživanje se provodilo kroz analizu govora, nastupa i intervjuja bivšeg predsjednika katalonske vlade Carlesa Puigdemonta i bivšeg španjolskog premijera Mariana Rajoya, te članaka u dvije španjolske (*El Mundo* i *El Pais*) i dvije katalonske dnevne novine (*La Vanguardia* i *Periodico de Catalunya*), odnosno njihova online izdanja, u razdoblju od 1. rujna do 31. listopada 2017. godine. U istraživanju se koristila studija slučaja koja je imala za cilj ustvrditi kako su političke stranke/lideri u referendumskoj kampanji za neovisnost predstavljali ključne teme, probleme i pitanja referenduma. Analiza je pokazala da je bivši predsjednik katalonske vlade Carles Puigdemont odlučno, pozitivno i optimistično iznosio ključne teme, probleme i pitanje referenduma te upućivao poruke s ciljem ohrabrivanja, pružanja podrške i davanja nade Kataloncima, dok se bivši španjolski premijer Mariano Rajoy služio prijetnjama, upozorenjima i nasiljem kako bi izazvao paniku i strah. Također, potvrđena je teza da političke stranke i akteri imaju potpunu kontrolu nad sadržajem te njime mogu manipulirati jer su oba aktera uspjela usmjeriti pozornost na određene teme u odnosu na druge. Tako su mediji prenosili upravo te teme i poruke i na način koji su ih oni definirali.

Ključne riječi: studija slučaja, Katalonija, Španjolska, referendum za neovisnost, kampanja, španjolske novine, španjolske političke stranke i lideri.

SUMMARY

This master thesis consists of a theoretical and a research part. The theoretical part describes economic, historical and political context of Spain and Catalonia, and a referendum on Catalonia's independence. The research was conducted through an analysis of speeches, performances and interviews by former Catalan Prime Minister Carles Puigdemont and former Spanish Prime Minister Mariano Rajoy. Also through articles on the following two Spanish daily newspaper *El Mundo and El Pais* and two Catalan daily newspaper *La Vanguardia and Periodico de Catalunya*, their online editions, between September 1 and October 31, 2017. The method used in this research is a case study, with the goal of finding out in which way political parties/leaders in the referendum campaign for independence represented the main topics, problems and issues of the referendum. The analysis showed that former Catalan Prime Minister Carles Puigdemont was resolutely, positively and optimistically presenting key topics, problems and the issue of the referendum and sending messages to encourage, support and give hope to the Catalans, while former Spanish Prime Minister Mariano Rajoy used threats, warnings and violence to cause fear and panic. Also, the thesis that political parties and leaders have complete control over the content and can manipulate it was confirmed because both leaders was able to focus attention on certain topics in relation to the other. Thus, the media published precisely these topics and messages in the way they defined them.

Keywords: case study, Catalonia, Spain, referendum for independence, campaign, Spanish press, Spanish political parties/leaders.

